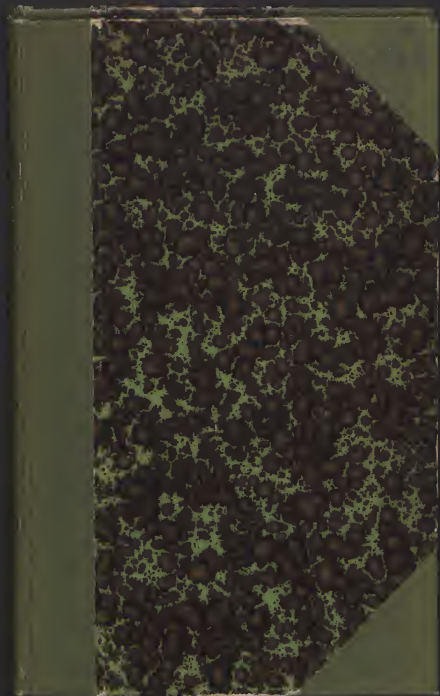

Island

og

dets Justitiarius

Magnus Stephensen.

Aktstykker, vedkommende det kongelige islandske Landoplysnings-Selskab, samlede og med Anmærkninger og Tillæg

udgivne af

Vigfus Erichsen,
Cand. jur.

Motto: je crains Dieu & n'ai point autre crainte.
Racine.

Kjøbenhavn.
Trykt paa Udgiverens Forlag hos H. F. Popp.

1827.

Til Læseren!

Nærværende lidet Skrift, hvortil Hr. Justus har givet mig Titelen*), er nærmest foranlediget ved de Anker mod det kongel. islandske Landoplysnings Selskab og dets Bestyrelse, som vare insererede i de kjøbenhavnske Dagblade i Foraaret 1826, og som Conf. Stephensen, der kaldte sig Selskabets Directeur, tog sig saa saare nær, og nu har begyndt paa at ville aftvætte. Conf. har derved, maaskee ikke saa aldeles med sin gode Villie, ydet mig en ikke ubetydelig Tjeneste, da jeg derved har faaet en særdeles ønskelig Leilighed til at oplyse mere end jeg dengang var istand til. Jeg har altsaa ladet det engang Bekjendte aftrykke som Aktstykker, og dertil føiet de Anmærkninger, som Tid og Omstændigheder gave Anledning til. Endvidere følger Revision over nogle Aars Regnskaber, de eneste, som man har

*) Jeg haaber Hr. Justus tager mig ikke denne Frihed ilde op, saameget mindre, som jeg ikke har brugt hans Titel ordret, men vendt op og ned paa den. Jeg har saaledes gjort hans Stephensen og Island til Island og Stephensen, og endda antydet, hvilken Stephensen jeg mener; thi jeg maa bede Hr. Justus undskylde, at det, han betragter som principale, kan jeg kun ansee som accessorium.

Visshed om haves; en Sammenstilling af Conf. Stephensens og Dr. Hendersons Domme over Islænderne, deres Characteer og Sæder, med en kort Udsigt over Conf. Virken i det Hele. Jeg føler bedst selv, hvor ufuldstændigt Arbeid jeg leverer; jeg kunde vel anføre adskillige Undskyldninger derfor, men Undskyldninger ere dog — kun Undskyldninger, og de oversees i Almindelighed; i det høieste læses de med Træk paa Smilebaandet eller med et Udtryk af Medynk. Kunde dette lille Skrift gjøre den Nytte, at Selskabet for Fremtiden maatte yde Landet det Gavn, som var Øiemedet af dets Stiftelse, da er min Hensigt opnaaet; og det vilde glæde mig, hvis det kunde være Aarsag til, at Conf. Stephensen lod sine idelig gjentagne Klager over Nid og Avind fare, hvis han i Fremtiden vilde bedømme sine Landsmænd med noget mere Skaansomhed og mere overeensstemmende med Sandhed og Retfærdighed, hvis han overhoved vilde bestræbe sig for at fremme sine Landsmænds sande Vel, hvis han endeligen vilde følge det gode Raad, han fik for 19 Aar siden: at han vilde flye unyttig Trætte, at han vilde følge Retfærdighed, Gudsfrygt, Tro, Kjærlighed og Sagtmodighed.

Skrevet i Marts 1827.

I.

(Dagen No. 103. 1826).

Følgende Spørgsmaal findes indrykket i Politivennen No. 539.

"Højvelbaarne Herr Conferentsraad "Dr. juris M. Stephensen, Justitiarius i den "islandske Landsoverret, opholder sig — saavidt vi- "des — endnu her i Staden; og ligesaavist som der "kun kan være een Mening om Herr Conferentsraa- "dens Redelighed, Uegennyttighed og Patriotisme, for "hvilke — hvis der skulde fordres Beviis — man hen- "viser til Islands Annaler, fornemmeligen "i Aaret 1809*), ligesaavist tør man haabe ikke "at beskyldes for at forsporge sig, naar man beder "Herr Conferentsraaden give fuldstændig Underretning "om det kongl. islandske Landoplysnings- "Selskab, om dette Selskab virkeligen existerer eller "ei? hvo der er Directeur, Kasserer, Se-

*) Her menes maaskee Conferentsraadens Virken som Over-Justitiarius hos den sig saakaldende Beskytter af hele Øen Island og Høistcommanderende baade til Lands og Vands. (see Dagen 1809 No. 226, cfr. Etatsr. Stephensens Indberetning i Dagen No. 215 s. A.).

"cretair, Regnskabsfører, Revisor, o. s. v.
"ved Selskabet? om det Gavn, Selskabet har stiftet
"i den Tid, det har existeret? og, hvis det exi-
"sterer endnu, hvilket Haab man i Fremtiden kan
"have om dets Nytte for Landets og dets Indvaane-
"res Bedste? Endvidere bedes S. T. Herr Conferents-
"raaden at give Oplysning om den saakaldte konge-
"lige islandske Videnskabers Stiftelse
"(Vísinda Stiftun, sic) hvis Navn forekommer
"flere Steder i Herr Conferentsraadens sildigere Skrif-
"ter; naar dette Selskab er stiftet, ved hvem, i hvil-
"ken Hensigt, naar det er blevet kongeligt? o. s. v.;
"thi at dette skulde være det kongl. islandske
"Landoplysnings-Selskab, som man maaskee
"kunde falde paa at troe, kan umuligen være Tilfæl-
"det, da det er uden for al Tvivl, at Herr Conferents-
"raaden ikke vilde have tilladt sig at forandre Nav-
"net paa et kongel. confirmeret og autori-
"seret Selskab." — Uden at ville gjøre mindste Indgreb i Herr Conferentsraadens Ret til selv at besvare det Omspurgte, tillader Anmælderen heraf sig med et Par Ord at yttre sin Mening om hans Virken som Directeur for det kongelige islandske Landoplysnings-Selskab, hvilken Titel han giver sig selv i sit Island i det 18de Aarhundrede Side 421. Denne Virken synes at være temmelig negativ, efter hvad Offentligt derom haves, thi aldrig har jeg nogetsteds seet noget Regnskab fra dette Selskab, hvis Medlemmers Antal Confer. i omtalte Skrift S. 160 angiver til 1200. Jeg kan derfor ikke andet end fuldkommen istemme Spørgerens Ønske,

at faae Oplysning om Selskabets Status, hvis det existèrer som saadant, og denne Oplysning maa Conf. være competent til at give, saameget mere som det ikke er bekjendt, at en anden Directeur nogensinde er valgt.

Derimod staaer i Tillægget til Minnisverd Tidindi 2det Bind, 2den Afdeling S. XLIII. Summarisk Regning over Islands kongelige Videnskabers Stiftelses (Vísinda Stiftunar) Indtægt og Udgift fra 1ste October 1798 til 1ste Januar 1806, uddragen af dens Hoved-Regnskaber, og S. XLIV. staaer under Rubr. Indtægt: Det kongelige Landoplysnings-Selskab gav Stiftelsen i Penge den 1ste October 1798 o. s. v. Denne Stiftelse kalder Confer. i bemældte Minnisverd Tidindi 2det Bind S. 475 Islands offentlige Videnskabers Stiftelse, men han fortæller os derhos slet ikke, naar den er bleven kongelig; ikke heller har jeg nogetsteds i Conferentsraadens Skrifter truffet paa noget Sted, hvor der tales om denne Stiftelses Begyndelse og Fremvæxt. Hvor nu Conferentsraaden har faaet denne kongelige Stiftelse fra, er mig aldeles ubegribeligt, og man kunde let falde paa at troe, at den, som kongelig, blot existerede i Conferentsraadens Indbildning, hvis man ikke maatte være overbeviist om, at Conferentsraaden, som en bekjendt klog Mand, ikke vilde have begaaet den Uforsigtighed at fingere noget kongeligt, som ikke er til.

Synderligt nok er det, at efterat det kongelige Landoplysnings-Selskab har fourneret Stiftelsen med Penge, lader Conf. bemældte

Stiftelse betale Selskabets Segl (see S. XLV. l. c.); det havde maaskee været ligesaa rigtigt at lade Selskabet beholde dets Penge, saa at det selv havde kunnet betale Seglet, og ikke behøvet at modtage det som Almisse af Stiftelsen. Conferentsraaden vilde derfor sikkert gjøre Almeenheden en Tjeneste, dersom han godhedsfuld vilde meddele en fuldstændig Underretning ogsaa om denne Stiftelse, hvilken Underretning i Særdeleshed vilde glæde Indsenderen.

II.

(Dagen No. 108. 1826).

I Politievennens No. 539–40 har en skjult Forfatter søgt at udstrække sin Politie-Omhu ogsaa til Island, ved at fremsætte Spørgsmaale angaaende det kongelige islandske Landoplysnings Selskab og dets Stiftelse, Direction, Regnskaber, Revision med mere, og i sidstbemeldte No. atter aftrykt, hvad formodentlig hans curæ posteriores i Dagen have tilføiet.

Saalænge han fremtræder skjult og ikke godtgjør sin Competence til de æskede detaillerede Oplysninger, enten som contribuerende til eller staaende i nogensomhelst Forbindelse med Selskabet, holder jeg for, at jeg ikke er pligtig til at staae ham noget offentligt Regnskab, som uvedkommende for det omspurgte, saa meget mindre, som han i hint Tilfælde kunde erholdet en i alle Henseender tilfredsstillende og detailleret Oplysning, ved privatim derom og sømmeligen at henvende sig enten til Selskabet eller til mig og tillige godtgjøre sin Competence dertil. Da han nu derimod ved skjult

i Dagblade at fremtræde paa en skumlende Maade, og derved tydelig røbe sin personlig ukjærlige Hensigt, da jeg derhos er nu snart reisefærdig herfra og udsat fra de fornødne Beviisligheder og Oplysninger her, som alle hvile i Island ved Selskabet, finder jeg nu upassende her videre at indlade mig i nogensomhelst Strid, angaaende en Spørgeren uvedkommende Gjenstand. Af Respect for det ærede Publicum vil jeg her engang for alle erklære: at jeg som Selskabets første Stifter og valgte Directeur*) vel har bestyret samme i 32 Aar**) — om med negativ eller positiv Decelkagelse — derom maa jeg henvise ham til de udgivne Skrifter, til Collegial-Tidenden for 1800 og de succesive til Cancelliet fra Selskabet indgivne Beretninger om dets Virken og Regnskabs-Forfatning, hvilkets Status sees til nærværende Tider offentlig trykt i min for December Maaned f. A. udgivne Kloster-Post — men, desuagtet har jeg i 20 Aar intet havt med dets Regnskaber og Pengesager at gjøre***). Saavel disse som Regnskaberne har som Kas-

*) At Confer. dengang var valgt paa lovlig Maade paa et af Selskabet holdt Møde betvivles, indtil det beviises af Selskabets Protocoller ved lovligt Syn af uvillige Mænd.

**) Kun c. 15 Aar ere forløbne, siden den valgte Directeur, Stiftamtmand Olaf Stephensen, døde; sæt nu at Magnus var strax bleven valgt, saa har han dog tillagt sig selv 18 Aar, der paa ingen Maade tilkomme ham.

***) Ganske vist! indtil de beviser, at en anden Kasserer er lovligen valgt; benævnte 20 Aar skemme ellers

ſerer og Boghandler foreſtaaet alene Selſkabets vel begavede Factor og Bogtrykker G. J. Schagfjord, indtil han nu i Efteraaret med mit Minde *) overgav Boghandlingen til Herr Kjøbmand Ebbeſen i Reykevig, og aflagde fuldſtændige Regnſkaber for Alt indtil 1ſte Juli 1825, men har ſiden ſluttet bemældte ſit Regnſkab til 1ſte Januar 1826. Kun dette Regnſkab kan mueligen, under min Fraværelſe endnu være urevideret, men de øvrige have 2 paalidelige kongelige Embedsmænd revideret**) — jeg derimod i 20 Aar ikkun havt med den videnſkabelige Direction aldeles gratis at gjøre***), ſaaledes ſom en mindre mistænkelig, men mere ſkjønſom Eftertid vil beſt bedømme, eller naar, ſom jeg ønſker ret meget at kunne ſkee ſtrax, enten den ſkumlende Spørger —

temmelig ilde overeens med ovenanførte 32. Conf. ſiger nemlig derved at han har i 12 Aar været Directeur og Kasſerer paa eengang. Er det overeensſtemmende med Lovene?

*) Confer. antyder temmelig beſtemt ved dette Udtryk, hvor egenmægtig han har handlet paa Selſkabets Vegne, uden at adſpørge Medlemmerne; neppe kan det være en Vane fra den Tid, da der endnu exiſterede Medlemmer ſom Biſkop Dr. Finſen og Conf. Thorarenſen.

**) Conf. burde dog, førend han gjorde denne Paaſtand, have betænkt, hvor let det var at beviſe, at han fremførte en Uſandhed. Dette har han nok heller ikke erindret, da han efter ſin Hjemkomſt til Island, Sommeren 1826, overgav de ſidſte 12 Aars Regnſkaber til Reviſion. (See nedenfor).

***) Er Gage beſtemt for Beſtyreren?

hvis han, ved Valg maaskee findes dertil bedre skikket, eller i al Fald en mere virksom, oplyst og nidkjær Bestyrer — med lige Opofrelser af egen Tid og Formue — afløser mig fra denne udarmende og utaknemmelige Function*).

Det gaaer ellers med de fleste menneskelige Indretninger, ligesaa de videnskabelige Instituter i vore Tider, saa at overalt, hvor dog bedre Hjelpekilder frembydes disse end i Island, hvor ingen gives**), men Alt forener sig til at lægge dem næsten uover, vindelige Hindringer i Veien, at saavel de redelig, som de Ildesindede altid have noget at ændre, eller noget at dadle, endog Uvedkommende, men naar de selv skulle til at reformere, viser Erfaring at det gamle Ordsprog gjerne staaer fast:

Facilius est carpere quam æmulari!***)

M. Stephensen.

---

*) Conf. har nu over 20 Aar ført denne Klage; og man tør sætte den Tillid til hans Forstand, at hvis Functionen havde været udarmende for ham, saa havde han vel ikke ladet sig vælge i Sommeren 1826

**) Dette er en uretfærdig og ublu Beskyldning mod Regjeringen, som overalt, ogsaa i Island, har virket saameget for Oplysningens Fremme.

***) Skumlere! tro mig, jeg piller jer skal, saa Skindet jer svier;
Kappes vi, viser jeg let Eder, at Mester jeg er.
(Jeg veed nok det er galt, Hr. Confer.! men jeg vil blot vise, at jeg kan ogsaa skrive slette Vers). Besynderligt er det ellers, at hvor man seer noget paa Prent fra Conf., saa skal det stedse dreie sig om

III.

(Dagen No. 109. 1826).

I Politievennen No. 539 er indrykket et Spørgsmaal til Conferentsraad Stephensen, som er gjentaget og nøiere udviklet i Dagen No. 103, hvilket angaaer det kongelige islandske Landoplysnings Selskab.

Forfatteren af det førstnævnte Stykke har opfordret Conferentsraaden til at opgive Navnene paa endeel Embedsmænd ved Selskabet, men efter min Formening har han glemt en af de vigtigste, nemlig Selskabets Bibliothekar.

Det er noksom bekjendt, at Boghandlere her i Kjøbenhavn og flere andre gave en Mængde Bøger til Selskabet, og deriblandt endog kostbare Værker, af hvilke jeg vil lade mig nøie med at nævne Flora Danica, som Hans Majestæt Kongen allernaadigst behagede at skjenke. Derfor vilde det vistnok være ønskeligt, at Conferentsraaden vilde behage at opgive Sel-

2 Puncter: hans udødelige Fortjenester, og andres Nid, Avind, Bagvaskelse og Dadlesyge. Den, der vil gjøre sig den Uleilighed at sammenligne det, han skrev mod Etatsraad Thorkelin 1808 (see Skilderiet 1808 No. 92), vil letteligen overbevise sig om at ovenanførte af Dagen er blot et Udtog af hiint Skilderie, f. Ex. der er det ogsaa af aabenbar Dadlesyge, animo nocendi, Foster af Avindsyge 2c. Han bebreider Th., at han ikke har henvendt sig privat til ham — anvender paa ham: non possunt nisi meliores carpere, ved hvilket meliores Conf. maaskee vil have underforstaaet memet ipsum.

skabets Bibliothekar, og fortælle Publicum, hvorledes Medlemmerne og andre Landets Indvaanere, der efter Conferentsraadens egen Relation stode paa saa saare lavt Cultur-Trin, førend bemældte Selskab blev stiftet, have kunnet havt den Lykke derved at erhverve sig Ret til at kaldes muligt endog civiliserede Mennesker. Dog dette er maaskee for meget sagt; thi et heelt Folkeslag uddannes vel ikke saa hurtigt, at det i en Tid af omtrent 6 Aar (ↄ: fra 1794 til 1800) kan aldeles omdannes, og fra vilde vorde tamme (sit venia verbis). Jeg vil gjøre mig den Fornøielse at udskrive et skjønt Sted af Conferentsraadens Indberetning om den udbredte Nytte, som Selskabet i de første Aar, det existerede, har stiftet. "For at vise, hvor høiligen Island trænger til denne "Oplysning, har han (Conferentsraaden) tilligemed "sin Ansøgning indsendt Prøver saavel af den overalt "endnu brugelige uforbedrede Kirke-Psalmebog fra dens "første Udgave 1594, som af et Par andre, meest "brugte, Andagtsbøger med mere; som viser, at Is-"lands Kultur og Videnskaber, før Selskabets Begyn-"delse, vare nedsjunkne til en saadan Grad af Van-"kundighed, at, naar man undtager overtroiske Histo-"rier, fabelagtige Anekdoter, Fortællinger om Trolde "og Kjæmper o. a. m., saa kjendte Landet neppe an-"dre Bøger i Omløb end ældgamle krasse, mystiske, "theologiske Stykker fra Reformationens Tid*)."

*) Det var da af en Indfødt, at de stakkels Islændere skulde have denne Berømmelse. Udlændere have bedømt dem ganske anderledes. Hvormange Danske

(See Collegial-Tidenden No. 27 for Aar 1800 S. 425). "Selskabet har at kjæmpe mod indgroede gamle "Fordomme, Vankundighed og Avind o. s. v." (S. 429). — Ulykkelige Island! som var saa nedsiunket i Vankundighed, at maaskee intet Land paa Jorden kan fremvise Mage, men nu tredobbelt lykkelige!!! som ved Conferentsraad Stephensen er hævet til et Culturtrin, som maaskee kan sætte det i Klasse med civiliserede Lande, om endog kun paa det laveste Trin! Da nu, som sagt, Landet er blevet kultiveret, og det maaskee ikke nu behøver eller kan bruge sin Bogsamling paa den Maade som før, eller efter en formodentligen forhen fastsat Plan, var det da ikke at ønske, at denne blev forenet med Stiftsbibliotheket, som staaer under Stiftsøvrighedens Bestyrelse*), men er endnu i sin Barndom. Derved synes det, at Selskabets Nu-

have ikke baade mundtlig og skriftlig hæderligen omtalt Islænderne. Jeg vil blot her henvise til Saga af Prof. J. Møller i historisk Calender, Beckers Weltgeschichte, men fornemmeligen Hendersons Reise i Island (om hvilken mere siden). Ved Anmældelsen af Biskop Münters Program, da han 1825 indviede Islands nuværende, i Sandhed høiærværdige, Biskop til hans Embede, tilføies i Journal für Prediger (67 B. S. 393. Halle 1825) "möge der neugeweihte Bischoff mit Segen in dem merkwürdigen Island wirken, wo unter dem Drucke des Klimas und der Bedürfnisse bewunderungswürdiger Sinn für gründliches theologisches Wissen erhalten ist"

*) Islands virksomme og retsindige Stiftsøvrighed opfordres herved til at søge dette Ønske realiseret.

dera kunne endnu vorde heldbringende for Landet, udbrede Lys, der sikkert vilde endmere omstraale den fortjente Stifter, og berede ham en varig Amindelse herfor.

IV.

(Dagen No. 113. 1826).

Replik til Hr. Conferentsraad Stephensen.

Det er en Erfarings-Sætning, at visse Mænd — naar dem siges noget, som ikke er dem behageligt — strax udlægge det, om det end er nok saa uskyldigt, baade i Henseende til Materie og Form, som personlig Animositet mod dem, mene det at være foraarsaget af ukjærlige Hensigter, Avind o. s. v. og benævne Gjerningsmanden Skumler og Bagvasker. Denne Erfarings-Sætning har stadfæstet sig hos mig ved at læse hvad Conferentsraad Stephensen i Dagen No. 108 har skrevet som et Slags Svar paa nogle i Politievennen gjorte, i Dagen No. 103 gjentagne, og med nogle yderligere Oplysninger forsynede Spørgsmaal, angaaende det kongelige islandske Landoplysningsselskab. Efter i saa Henseende at have ladet sin Stemme tilbørligen lyde, yttrer Conferentsraaden, at han ikke anseer sig competent til at give en Navnløs Oplysninger, Selskabet angaaende; altsaa, synes det, at det er Conferentsraaden blot om Personen og ikke om Tingen at gjøre, hvoraf man kan forklare sig, hvorledes Conferentsraaden kan tillade sig om Spørgeren at bruge Udtrykket Skumler, der er saa nærgrændsende til Ukvemsord. Vare der fremsatte Beskyldninger mod Conferentsraaden, saa vilde jeg finde dette Udtryk mindre upassende; men dette er

ikke Tilfældet; Spørgsmaalene ere fremsatte med al mulig Agtelse for Conferentsraaden som Embedsmand og Statsborger. Conferentsraaden anfører vel, at han successive til Cancelliet har indgivet Beretninger om Selskabet; det kan vel være, men jeg erindrer ikke at have seet Noget offentligt derom siden 1800, naar man undtager, hvad der staaer i Island i det 18de Aarhundrede. Naar Conferentsraaden paaberaaber sig et Regnskab i Klosterposten for December forrige Aar, gjør det mig ondt at maatte erklære, at det ikke findes deri, men blot et Udtog af Hovedregnskabet over den kongelige islandske Videnskabersstiftelses Indtægt og Udgivt fra Iste Januar 1820 til 30te Juni 1825, men der er slet ikke talt om det kongelige islandske Landoplysningsselskab, hvorom Spørgsmaalet var. Conferentsraaden har ikke indladt sig paa at give noget Svar paa Spørgsmaalet angaaende sin kongelige Videnskabersstiftelse, eller dens Forhold til det virkeligen kongelige Landoplysningsselskab. Ved blot at nævne Selskabets Kasserer Bogtrykker Schagfiord synes Conferentsraaden næsten at give den Mening Medhold, at Selskabets Embedsmænd og Medlemmer ere indbefattede i ham og denne allene; men jeg kan umuligen troe, at dette er Tilfældet, da det blot vilde vise, at Selskabet ikke existerede som saadant. Conferentsraaden kalder sig første Stifter; i sit Island i det 18de Aarhundrede S. 160 nævner han adskillige hæderlige Mænd, som han selv kalder sine Medstiftere. End videre kalder han sig valgt Directeur; tør jeg tage mig den Frihed at spørge: naar er Confe-

rentsraaden valgt dertil? i en Navneliste over Selskabets Medlemmer, anført bag ved Lovene, som ere trykte 1796, staaer som Directeur eller Formand, Stiftamtmand Olaf Stephensen, og Tilsynsmand Laugmand Magnus Stephensen. Da nu i Følge Lovenes Cap. II. §. 2. Directeuren (hvilket Conferentsraaden naturligviis maa være, uagtet jeg ikke veed, naar han er valgt dertil) skal have en gjennemtrukken, af ham og tvende lærde Medlemmer forseglet Protocol, hvori blandt andet skal indføres Medlemmernes Navne, alt hvad i Selskabets Sammenkomster, som efter Cap. III. §. 4 skulde holdes (og formodentligen ogsaa ere holdte) hvert Aar den 19de Juli, foretages. Conferentsraaden maa altsaa være valgt den 19de Juli, man ønsker altsaa blot at vide i hvilket Aar? I Cap. II. §. 4 siges, Selskabet skal vælge en retskaffen og lærd Mand til Tilsynsmand; og i §. 5 bestemmes, at Tilsynsmanden skal være Selskabets Kasserer. Conferentsraaden har altsaa selv været Selskabets Kasserer, men er formodentligen fratraadt dengang han blev valgt til Directeur. Bogtrykker Schagfiord valgtes da maaskee istedetfor Conferentsraaden, men han (Sch.) gjør sikkerligen ikke selv Paastand paa at gjelde for en lærd Mand, som Lovene udtrykkeligen fordre*).

*) Det er allerede ovenfor forudsat, at Conf. da ikke var valgt til Directeur; her forudsættes at Hr. Schagfiord er ansat af Konfer., som en til saadan Post bekvem Mand — altsaa er han at betragte som Konf. private Betjent.

Man har ikke fordret documenterede Oplysninger af Conferentsraaden, da man vel maatte kunne begribe, at han ikke havde alle Selskabets Papirer i Lommen, men det forudsattes blot, at Conferentsraaden ikke havde saa svag en Hukommelse, at han jo kunde erindre Navnene paa de næst efter ham fornemste Embedsmænd ved Selskabet, hvortil jeg ogsaa henregner Bibliothekaren, som en Anmælder i Dagen No. 109 meget rigtigen bemærker var udeglemt, uagtet han maatte være en af de vigtigste. Jeg havde just i Sinde at henvende mig privatim til Conferentsraadett, førend hans Svar kom, men han har ved det aldeles afskrækket mig, da han fordrer, at man skal komme sømmeligen til ham, og da jeg nu intet usømmeligt finder i det forhen Omspurgte (Conferentsraaden behage at bemærke, at jeg svarer kun for mig selv), og ikke er synderligen indviet i Etikettens Fiinheder, saa frygter jeg for at kunne ved min Ankomst eller Bortgang komme til at støde an mod denne eller imod den Sømmelighed, som Conferentsraaden fordrer og ønsker. Conferentsraaden siger endvidere, at man kunde have henvendt sig til Selskabet. Meget rigtigt. Men hvem i Selskabet skal man bedre kunne henvende sig til, end til den, som selv kalder sig Directeur, og om hvem man altsaa bestemt veed, at han er Medlem af Selskabet. Hvad Competencen angaaer, da svares blot: homo sum, nil humani a me alienum puto, og jeg er altfor stupid til at kunne indsee, hvorledes det kan vise en personlig ukjærlig Hensigt sømmeligen at forespørge sig om et offentligt Selskab, on.

hvis Existence som saadant man faaer stedse større Anledning at tvivle.

Conferentsraaden fortæller endeligen; at han skal til at rejse, og da det ikke er første Gang, at den Ubehagelighed er truffen ham at maatte svare paa det, han kalder Angreb, naar han var reisefærdig, trøster det mig nogenlunde, at Conferentsraaden dennegang ikke har behøvet at skrive sit Svar i en saa generet Stilling som fordum, da han stod med den ene Fod paa Toldboden og med den anden paa Skibet.

Slutteligen tager jeg mig den Frihed for dennesinde at tage Afskeed med Conferentsraaden; men for at han bedre kan erindre de ham forelagte Spørgsmaal, vil jeg her gjentage dem under eet, altsaa: 1) Om det kongelige islandske Landoplysnings-Selskab existerer som saadant? 2) I hvilket Forhold det staaer til hans kongelige Videnskabers Stiftelse? 3) Naar denne sidste er bleven kongelig? 4) Hvor Selskabets Regnskaber ere at finde? thi de findes ikke paa de af Conferentsraaden opgivne Steder. 5) Hvilke Selskabets øvrige omspurgte Embedsmænd ere? 6) I hvis Værge Selskabets Bogsamling er? Og hermed ønskes Conferentsraaden en lykkelig Rejse!

V.

(Dagen 119. 1826).

Udtog af Hovedregnskabet over den kongelige islandske Videnskabers Stiftelses*) Ind-

*) Dette vedkommer altsaa ikke Landoplysnings Selskabet; men angaaer blot Conf. Videnskabers Stiftelse.

tægt og Udgift fra 1ste Januar 1820 til 30te Juni 1825 (uddraget af Conferentsraad Stephensens Klosterpost for December Maaned 1825).

Indtægt.

Den 1ste Jan. 1820 fandtes trykte Bøger, indbundne og uindbundne ved Trykkeriet, efter da aflagt Regnskab (1), beregnede i Courant til 3780 Rbd. 32 ß., som i Navne-Værdi udgjør	6048 Rbd. 51 ß.
Rest af Bøger og Restancer hos Commissionairer	375 — 19 —
Trykte Bøger paa Stiftelsens Bekostning fra 1ste Jan. 1820 til 30te Juni 1825, udgjør . .	6580 — 80 —
Ligeledes paa andres Bekostning i samme Tid trykte, for Trykkerløn og Papir	2051 — 39 —
udgjør i Alt	15055 Rbd. 93 ß.

Udgift.

Den 1ste Jan. 1820 havde Stiftelsens Kasserer Factor Schagfjord efter det til den Tid aflagte Regnskab tilgode hos den 486 Rbd. 95 ß. Courant, i N. V.	782 Rbd. 17 ß.
Fra 1ste Jan. 1820 til 30 Juni 1825 beløber Regning for indkjøbt Skriv- og Trykpapir, andre Voltrykningss-Nødvendigheder, ny Skrift (2), Fragt, Flytning og Assurance, ny Presse, Sværte, Husleie for Trykkeriet, Brænde, Svendes og Dreniges Kost (3) ꝛc. 3950 Rbd. 95 ß.	
Lateris	782 Rbd. 17 ß.

Transport	782 Rbd. 17 ß.
Derpaa er betalt	3533 — 82 —
Men ubetalt indestaaer, hos Stiftelsen 417 Rbd. 13 ß.	
Til Revisorerne af Psalmebogens 3die Oplag og Tillæg til den, 6 Exempl. paa Skrivpapir *) . .	18 — ; —
Og i Honorarium til Digterne, som skreve Tillægget (4)	14 — 88 —
Honorar til Stiftsprovst Helgason for Manuskriptet til hans Prædikener, 31 Expl. Trykpapir og 10 Skrivpapir	217 — 40 —
Til Trykkeriets forhenværende Eiermand Bjørn Gottskalksen, betalt den resterende Kjøbesum . . .	139 — 39 —
Provst Arne Gislesen eftergivet det halve af hans uerholdelige gamle Boggjæld	65 — 81 —
Ham betalt for Bøgers Transport til O. Skaftefells Syssel (5) .	16 — ; —
Gjeld betalt til Cancellieraad J. Scheving	100 — ; —
Lateris	4887 Rbd. 59 ß.

*) Heraf sees, at Psalmebogen, som er 20 Ark, har kostet 3 Rbd., altsaa ligesaameget som Vidalins Postillen, som er 80 Ark! Ikke at tale om Trykken, der staaer i meget fordeelagtig Modsætning til Vidoes klattede og skjoldede. I Forhold til den burde Psalmebogen ikke engang have kostet 4 Mk.

Transport	4887 Rbd. 59 ß.
Svendes og Drenges Løn i bemældte Tidsrum ([6])	199 — 54 —
Penge laante Stiftelsen af Hr. Schagfjord, for 100 Rbd. N. V., med Renter fra 1ste Jan. 1820 til 30te Juni 1825	127 — 48 —
Kasseret Skrift sendt til Kjøbenhavn og endnu usolgt . . .	22 — 48 —
Forskjellige Tillæg til Trykkeriet af Hr. Schagfjord i denne Tidspunkt	33 — 40 —
Hans Løn i samme Tid som Bogtrykker, 150 Rbd. S. aarlig er ([7])	1025 — 72 —
For at forestaae Regnskabet 50 Rbd. S. aarlig	343 — 72 —
Procenter af solgte Bøger ([8]) for 5450 Rbd. 54 ß. er . . .	545 — 5 —
Levninger af ældre og yngre Bøger, mange fordærvede og opædte af Rotter ([9])	6874 — ⸗ —
Levninger af Restancer hos Commissionairer . . . . . . for hvilke Schagfjord til Nytaar 1826 gjør fyldestgjørende Rede.	680 — ⸗ —
Stiftelsen har da hos ham tilgode	316 — 79 —
Summa Udgift	15055 Rbd. 93 ß.

Rigtig uddraget af Factor Schagfjords Regnskab bevidner

M. Stephensen.

Anmærkninger.

(¹) Det her paaberaabte Regnskab kjendes ikke. Hvor findes det*)?

(²) Da man endnu ikke har været saa heldig, at see Prøver af denne nye Skrift, maa man billigen spørge, hvorfor ikke f. Ex. den er anbragt i den nye Bibeloversættelse, om hvilken man, ligesom om den nye Psalmebog kan anvende det, som Conferentsraaden selv fordum sagde om de Bøger, der udkom fra Holum Bogtrykkeri, at de vare klattede og skjoldede (gráskjöldóttar).

(³) Uden at kunne indlade sig i de øvrige Punkter i denne Afdeling af det af Conferentsraaden selv reviderede og verificerede Regnskab, kan man herved billigen spørge, om ikke Bogtrykkeren skal give sine Drenge Kost.

(⁴) Altsaa tjener Conferentsraaden selv ikke aldeles gratis.

(⁵) Hvi er dette ikke liqvideret i Provstens Gjeld til Selskabet.

(⁶) Det maa være herligt, at være Bogtrykkerdreng i Island, da det formodentligen er det eneste Sted, hvor saadanne Subjecter, ikke alene faae Kostpenge, men endog Løn, venteligen aparte Agrements desforuden.

---

*) Endvidere kunde spørges: kan man, om et Regnskab endog virkeligen existerer, paaberaabe sig det, naar det ikke er revideret?

(7) Bogtrykkerens Løn, hans Sallarium som Kasserer, og Procenter for solgte Bøger beløber sig til en aarlig Indkomst af over 500 Rbd.; naar man nu dertil regner fri Bolig og Brænde, saa er Embedet sandeligen ikke slet. Jeg gad seet Hr. Schagfjords egenhændige Qvittering for det her anførte.

(8) Procenter af det Solgte regnes til 545 Rbd. 5 ß., men hvor er Summen selv 5450 Rbd. 54 ß. under Rubrikken Indtægt? Naar Procenter ere udbetalte, maa jo Bøger være solgte for den Summa, hvoraf Procenterne ere beregnede.

(9) Sørgeligt! at Rotterne skulle kunne havesaamegen Magt, især i en Steenbygning. I disse 5 Aar ere Bøger trykte for 6580 Rbd. 80 ß., men Rotterne have ædt 6874 Rbd.; altsaa have de ikke alene ædt alt, hvad Trykkeriet har præsteret, men endnu desuden 293 Rbd. 16 ß. Dog forekommer herved en Besynderlighed. Psalmebogen blev oplagt paa ny 1819, og 3die Gang 1825. Det er bekjendt nok, at den har saamegen Afsætning, at Rotterne faae ikke engang Tid til at æde den. Lad os blot sætte, at Oplaget har været 2000; Prisen paa Exemplaret var 2 Rbd. 12 ß. Sølv, som udgjør 4244 Rbd. 88 ß.; eller efter Cours 225, omtrent 5,930 Rbd. Disse findes ikke i Regnskabet. Det var nu blot den ene Bog, og var det ikke at undskylde, om man fra den gjorde Slutninger til andre.

VI.

(Politievennen No. 542. 1826).

Berigtigelse af den islandske Justitiarii vrange Begreber om Anonymitet, Skumlerie og Politieombu m. v. *).

I Dagen No. 108 har Justitiarius i den islandske Landsoverret, Hr. Conferentsraad Dr. juris Magnus Stephensen ladet indrykke Noget, som man vel tør holde for et Svar paa de Spørgsmaale, jeg i Politievennen No. 539 har fremsat om det kongl. islandske Landsoplysnings Selskab og den saakaldte kongelige (?) islandske Videnskabers Stiftelse, hvilket Svar man maaskee kunde kalde halvt Islandsk og halvt Rapee. — Uagtet nu det hele Product kun altfor tydeligt vidner om Hr. Confer. Hensigt, den nemlig, ikke at ville give et tilfredsstillende Svar, og uagtet det synes besynderligt, at han ikke med et eneste Ord har omtalt den kongl. islandske Videnskabers Stiftelse; thi om Landsoplysnings Selskabets Stiftelse, hvis en saadan for øvrigt findes i Island eller andetsteds, har jeg ikke spurgt, saa skal jeg dog ikke indlade mig videre herpaa; men blot henvise Hr. Conf. til de Reflexioner, en unævnt Forfat-

*) Skjønt efterfølgende tvende Stykker mindre udelukkende afhandle den omhandlede Gjenstand, indrykkes de dog her, da uden dem Conf. paafølgende Svar ikke saa let forstaaes, da meget af det refererer sig til dem.

ter i denne Anledning har ladet indrykke i Dagen No. 113, paa hvis Gjendrivelse og Besvarelse Hr. Conf. klogeligen ikke har indladet sig.

Hvad jeg derimod ikke kan forbigaae med Taushed er Conf. Personligheder, af hvilke ovenstaaende Titel indeholder de vigtigste. Allerede i første Linie kalder De mig en "skjult Forfatter". Her maa jeg dog med Grund spørge: kan en saadan Benævnelse passende anvendes paa den, der under sit Navn fremsætter noget*)? Eller har De maaskee overseet, at mit Navn var paatrykt Bladet? Var mit Navn, som jeg haaber — thi jeg har ikke havt Leilighed til at stifte saa fornemme Bekjendtskaber — dem ubekjendt, maatte de, som selv er Bladudgiver, hvis de iøvrigt ønskede at faae nogen nøiere Kundskab om mig, da ikke vide, at de uvægerligen kunde erholde en saadan hos Bladets Udgiver?

Til deres Synders Formindskelse, og især i Betragtning af deres Stilling, som en høi juridisk Embedsmand, vil jeg antage, at de har overseet, at mit Navn fandtes paatrykt Bladet.

De har ogsaa Hr. Conf. behaget at beskylde mig for Skumlerie, dog naturligviis uden at fremføre et eneste Beviis for denne høist upassende Beskyldning. Maa jeg i denne Anledning spørge: naar og hvor har jeg skjult og paa en skumlende Maade angrebet dem eller nogen anden? Hvorved har jeg

*) Herved bemærkes, at det S. I. anførte af Politievennen var undertegnet Hald, hvilket Navn var udeladt i Dagen No. 103.

tydelig røbet min personlig ukjærlige Hensigt? Mine i Politiev. 539 med al Beskedenhed fremsatte Spørgsmaal om et mig som kongeligt bekjendt Selskab, og om en mig ikke bekjendt, men saakaldet kongelig Stiftelse, indeholde vist intet til Beviis for deres Beskyldning. De vil derfor ikke tage det ilde op, at jeg, indtil de behager at bevise hvad de har sagt, lader Fornærmelsen falde tilbage paa dem selv.

Fordi jeg har ladet mine Spørgsmaal indrykke i Politievennen bemærker Conf. heelt spydigt at jeg har udstrakt min Politiomhu ogsaa til Island. Jeg maa heraf formode, at Conf. ikke er nøie nok bekjendt med Politievennens Tendents, eller er vidende om, at den befatter sig med Politie *in sensu latiori*: Orden i alle Dele. En Skurkestreg, et Bedragerie og alt Sligt, der gjør Brud paa den offentlige Sikkerhed og Orden, hvad enten saadant begaaes i Island, Vestindien, Ostindien, paa Kysten Guinea, eller hvilketsomhelst andet Sted i Hs. M. Kongen af Danmarks Stater, søger Politievennen at aabenbare, anke over, og see afstraffet, hvad enten saa Confer. finder dens Omhu for indskrænket eller for udstrakt, behagelig eller ubehagelig. Exempla non semper sunt odiosa, og jeg vil derfor med et saadant oplyse det her Yttrede. Sæt derfor, at een eller anden var vidende om, at een af Hs. M. Undersaatter søgte at opkaste sig til Enevoldsherre over en enkelt Øe eller en anden Deel af Riget. Mon det da ikke maatte ansees for rigtigt, ja endog for en hellig Pligt, at aabenbare hans onde

Hensigt, hvad enten det nu skete igjennem Politievennen eller hvilketsomhelst andet Blad? Som De veed, have de Enfoldige Exempler Behov, og da vist ikke enhver kan maale sig med Hr. Conf. i Lærdom og Abstractionsævne, saa vil jeg endnu tilføie følgende Exempel:

En dansk Undersaat bliver hændelsesviis vidende om, at en kongl. Embedsmand ved falske Indberetninger til det Collegium, hvorunder han sorterer, ikke alene søger at føre samme bag Lyset, men endog, under Foregivende af at virke for det Offentlige, at tilvende sig selv en skiden Vinding. Borde et sligt Forhold ikke paaankes? Jeg mener jo, ja jeg tør endog paastaae, at det var enhver god Borgers Pligt, hvis han havde mindste Begreb om de Forbindtligheder, hans Borgereed fører med sig.

Hvad det Usømmelige angaaer, som Hr. Conf. vil have fundet i mine Spørgsmaal, da maa jeg tilstaae, jeg ikke har været istand til at komme efter, hvori dette ligger, med mindre det maatte ansees usømmeligt, at jeg har forespurgt mig hos den tydske Statscalenders Udgiver, førend jeg henvendte mig til Hr. Conf. Hvorvel jeg i saa Fald ikke anseer Characteren usømmelig for den meest passende, saa kan jeg dog ikke nægte, at jeg her har gjort mig skyldig i en Forseelse, hvorover jeg føler inderlig Anger og Ruelse, samt at jeg af Hr. Conf. bekjendte Humanitæt venter en Tilgivelse, hvortil jeg saa høiligen trænger, især da jeg underst øtter dette mit Haab med Løvte om Bod og Bedring.

Slutteligen gives Hr. Conf. tilkjende, at jeg fremtidigen agter at udstrække min Politieomhu ogsaa til Island, om jeg endog derved skulde falde i Unaade hos Landets Justitiarius, ja var han endog Overjustitiarius.

H. J. Hald.

VII.

(Samme Blad samme No.)

Skrivelse til Hr. Conferentsraad Stephensen.

Jeg kan ikke udtrykke Deres Høivelbaarenhed den Frygt og Bævelse, med hvilken jeg i den senere Tid har taget vore Dagblade i Haanden, efterat jeg havde seet, hvorledes ondskabsfulde Mennesker droge til Feldts imod Dem. Næsten endmere har jeg bævet, hvergang jeg kom i Selskab, da det om Dem Skrevne er, næst Grækerne, den store Ildebrand og Jødepigen, den vigtigste Gjenstand for Samtaler, og det har skaaret mig i mit Hjerte, naar jeg har hørt, hvor skjævt og urigtigt De er bleven bedømt. Efter min ringe Evne har jeg taget Deres Partie; men forleden Dag fik jeg den Fornøielse at høre en Deel af en Samtale, som interesserede mig i saa høi en Grad, at jeg ikke kan undlade at meddele Dem det af den, jeg erindrer. Jeg vil for Kortheds Skyld kalde de talende Personer A. B. og C. Dagens Historie var Gjenstand for Samtalen, og den imod Dem opvakte Strid blev snart bragt paa Bane.

Da sagde A. Men De kan dog ikke nægte, at Conf. har dygtigen viist Skumleren Vinterveien.

B. Han har jo ikke med et eneste Ord besvaret de ham gjorte Spørgsmaal, og ligesaalidet har han afbeviist de gjorte Beskyldninger.

A. Hvi skal han svare en Anonym? lad Skumleren nævne sig, saa skal jeg være Mand for, at Conf. skal maale ham Skjeppen fuld; og hvilke Beskyldninger ere fremførte imod ham?

C. Muligt kunne i saa Fald Personligheder komme med i Spillet, og det Offentlige er jo dog berettiget til at fordre Oplysninger angaaende en offentlig Stiftelse, og hvorledes den bestyres. Forresten maa jeg sige dem, at mig synes det at være en temmelig graverende Beskyldning imod Conf., at han har benævnet en ikke kongelig Stiftelse kongelig.

A. Denne Beskyldning, som Skumleren synes at have givet Skin af Sandsynlighed, er blot Ordkleverie, foraarsaget — jeg tilstaaer det — ved en Uagtsomhed af Conf.; thi jeg er overbeviist om, at han, ved at nævne den kongel. Videnskabers Stiftelse har meent det kongel. Landoplysnings Selskab, og at han har paaberaabt sig Regnskabet i sidste Klosterpost, beviser klarligen denne min Paastand.

B. Dette sidste finder jeg ganske rimeligt; men de kan dog ikke nægte, at det er ingen Bagatel, at give en kongelig Stiftelse en anden Benævnelse end den, som Hans Majestæt allernaadigst har behaget at tillægge den; jeg veed ikke engang, med hvilket Navn jeg kan charakterisere en saadan Handling. Dog — de nævnte Regnskabet i Klosterposten. Der seer man ført til Indtægt fra Regnskabet 1820 (hvilket Regnskab jeg ellers aldrig har seet offentliggjort) for trykte

Bøger den Summa 6048 Rbdlr. 51 ß., og igjen fra 1820 til 1825, altsaa i et Tidsrum af 5 Aar, 6580 Rbdlr. 80 ß., tilsammen 12629 Rbdlr. 34 ß. I bemældte Tidsrum af 5 Aar ere i Regnskabet under Rubrik Udgivt anførte Bøger til Værdie 6874 Rbd. fordærvede og opædte af Rotter! (mirabile dictu), altsaa omtrent 300 Rbd. mere end Værdien af de trykte Bøger i samme 5 Aar. Er det dog ikke frygteligt at tænke sig, at en offentlig Embedsmænd ikke undseer sig med at fremhære Sligt for Publikum?

A. Det beviser blot, at Bibliothekaren intet godt Gjemmested har for Bøgerne, og rigtigen maa det forholde sig, thi Conf. har selv attesteret Regnskabets Rigtighed.

B. Det er et godt Argument! mon den skjønne Flora danica da ogsaa er iblant de opædte Bøger?

A. Det er den vist ikke; thi jeg har ladet mig fortælle, at den er ikke Selskabets, men Conferentsraadens Eiendom; ja jeg tør næsten lægge til, at jeg har hørt, at der stod M. St. bag paa den, hvilket betyder Confrs Navn: Magnus Stephensen, og det vil de dog vel ikke betvivle fuldkomment beviser hans Eiendomsret. Desuden tales i Regnskabet blot om de af Selskabet udgivne Bøger.

C. Da maa jeg tilstaae, det er et meget frugtbart Selskab, siden det lader Bøger trykke til Værdie af over 1300 Rbd. om Aaret, og dette synes at modbevise Confrs Paastand om Islændernes Mangel paa Cultur og paa Lyst til at uddanne sig.

A. Det meste er af Conf. selv, og af andre Forfattere optages ikke andet end hvad han finder for

godt; denne Træghed til at uddanne sig gjælder desuden om den Tid, førend Selskabet blev stiftet.

B. Har de læst Confrs Bog: Island i det attende Aarhundrede, saa vil de finde, at Islænderne ikke erholde mange Lovtaler af ham; i det mindste burde han dog have tilføiet, at de i Slutningen af Aarhundredet bleve bedre.

A. Jeg har hist og her seet citeret af den; men jeg troer neppe rigtigt, thi meget af det anførte findes ikke i Originalen.

B. Her siger de mig intet nyt, thi jeg har ogsaa hørt, at han i den danske Udgave har tilføiet Adskilligt, for Islænderne mindre Roesværdigt, og derved i Danmark udbredt Meninger om sine Landsmænd, som han ikke vilde yttre for dem selv, da han vel maatte formode, at de fleste Islændere vilde læse Bogen i Grundsproget. Og min Paastand om Flora danica frafalder jeg ikke, da jeg bestemt veed, at den er Selskabets, stod der end nok saa mange Gange M. St. paa den. Desuden kan dette (forudsat at der staaer M. St.) betyde Musernes Stæmpel.

C. Siig heller Musenes; thi det er maaskee sat bag paa Bøgerne for at antyde, at de muligt kunne være bestemte til at opædes af Musene, Rotternes Sødskendebørn, da disse sidste jo havde Føde nok i de Bøger, som Selskabet selv lod trykke.

A. Mine Herrer! Jeg troede ikke, at vor alvorlige Samtale skulde udarte til Sarkasmer, men da jeg mærker, at de behager at give den en saadan Vending, vil det være bedst at ophøre med den.

Om den virkeligen ophørte eller ei, skal jeg lade usagt, da jeg allerede havde forsinket mig for meget, og maatte nu forlade de talende Herrer.

Anbefalende mig ærbødigst i deres Høivelbaarenheds fremdeles Gunst.

J. M. Klitgaard.

VIII.

(Dagen No. 121. 1826).

Uden at indlade mig her paa at besvare de under Navnene Hald og Klitgaard i Politievennens No. 542 indførte Urigtigheder, Stiklerier og fornærmelige Usandheder, som jeg til behørig Tid og Sted forbeholder mig at lade lovligen paatale, og uden at deeltage videre i nogetsomhelst Stridsskrift, angaaende de fremsatte Puncter, finder jeg passende, for at forebygge Publici vrange Begreber om en samme ubekjendt Sag, her ikkun at erklære:

1) At, hvad Flora Danica angaaer, det aldrig skal kunne bevises, at jeg for noget Menneske i Verden har yttret, at samme i mindste Maade tilhørte mig (¹), men ikkun det kongelige Landoplysnings-Selskab, til hvilket samme, paa min allerunderdanigste Ansøgning, blev af Hs. Kongelige Majestæt allernaadigst skjenket, og det illumineret. Mine, for sammes udkomne XXXI Hefter, udgivne Qvitteringer lyde og alle udtrykkelig paa, at de ere en kongelig Gave til bemeldte Selskab (²).

2) Vel har jeg bekostet de 8 første Tomer af dette herlige Værk nitid og kostbart indbundne (³) — men det øvrige hviler endnu i Hefter, men at der skulde bag paa samme staae M. St., og være som et

Mærke for min Eiendom, erklærer jeg for den meest fornærmende Usandhed, som jeg strax ved min Hjemkomst skal ved lovlig afholdende Synsforretning saavel over dette Værk, som det øvrige Bibliothek bevise(4), og tillige da fremlægge en fuldstændig Catalog over det hele, samt lade Fortsættelsen trykke af den i Aaret 1808 offentlig udgivne Fortegnelse over de til dette Laane-Bibliothek til den Tid skjenkede Bøger, da redigeret og classificeret af min ærede Ungdomsven Hr. Professor R. Nyerup. Næsten enhver af Selskabets Bøger vil derimod findes paa Titelbladet mærket med Bogstaverne L. U. F. med sort Bogtrykker-Farve, de forgyldte derimod bag paa, med samme Bogstaver forgyldte(5). At de betegne Lands-Uppfrædingar Felag (Landoplysnings-Selskabet), men ikke M. Stephensen, vil deraf vorde klart. Denne strax udgivende Fortegnelse efter min Hjemkomst skal vorde fuldstændig for det hele, og enhver Givers Navn ved disse anført, endog ved de Hædersmænds Gaver, som nu i Aar have forøget dette Bibliothek, hvoriblandt med Taknemmelighed nævnes: Dhrr. Kammerjunker Ravert, Professorerne Viborg og O. Wolf, Secretair Deichmann, Abr. Soldin, Boghandlerne Steen og Brummer. Endog Hans Kongelige Majestæts sildigere Gave af Lyngbyes Hydrophytologie illumineret og uillumineret, samt 1ste Bind af Hornemanns Plantelæres nyeste Udgave, vil med allerunderdanigst Taknemmelighed vorde erindret; ligeledes fra nogle af de forbemeldte de vigtige Værker, som Nyerups Forfatter-Lexicon og af Conversations-Lexiconet med Sup-

plement, alt det hidtil udkomne, skal takskyldigst paaskjønnes.

3) At dette hele Bibliothek staaer hos mig, som Bibliothekar ([6]) og den der ene har foranlediget dets Anlæg, i gode og tørre daglig beboede Værelser, indtil min Afreise ubedærvede af Rotter ([7]), som til disse aldrig have fundet Adgang, hvorvel min hele Øe og dens grundmurede Huus og Kirke er, som bekjendt, rigelig besat med Rotter, en stor Plage for ethvert Sted, ligesom Fastlandet i Nærheden af og i selve Reikevig er oversvømmet af saadanne Gjæster. Det forekommer mig ellers sælsomt, at Anmælderen yttrer, at Rotter ikke kunne besætte en Steenbygning, som den paa Vidøe, imedens han rimelig af Erfaring paa dette Sted, og paa Reikevig, Bessested, Næs, ja selv i Kjøbenhavn maa kjende, at Rotter paa alle disse Steder, selv i Steenbygninger — mangensteds ere en stor Plage. Det hele kostbare Oplag af de danske Kongers navnkundige Sagaer, Knytlinga kaldet, blev jo opædt i Directeur Høffners grundmurede Gaard i Kjøbenhavn. Hvilken ubegrændset Ulykke maa da ikke kunne ramme Pakker af Papiir og trykte Sager i Island, hengjemte i 20 a 30 Aar i fugtige Jordhuse, hvor Rotter høit og lavt — ligesaavel som i de af Tømmer, som i Island ikke-opførte med tomme Hænder — gjennemrode og gnave disse, hvor de desaarsag aldrig kunne vorde vandtætte, men andre Steder har Boghandleren ikke, hvor Beholdninger af Bøger og Papiir kunde hengjemmes. De beskadigede ville og snart ved lovligt Syn vorde efterseete. Han har ei heller i sit Regnskab anført

deres hele Værdie at være tabt ([8]), men mange Exemplarer i hele Beholdningen — og det ikke for 5 Aar, men for flere end 20 Aar, at være beskadigede. Iøvrigt vedkommer ikke mig at staae til Ansvar for Factor Schagfiords Regnskab, som Boghandler, men kun ham ([9]). Jeg har alene deraf gjort en summarisk Extract, da Regnskaber paa flere Bøger Papiir hverken passe for Kloster-Posten eller pleje anderledes end Extractviis at trykkes, og kun bekræftet hiins Overeensstemmelse med Hoved-Regnskabet.

4) En tjenstagtig Landsmand har vel i Dagens No. 119 oversat denne Extract og dertil føiet falske Noter ([10]). Men da jeg finder skjulte Modstanderes Angreb og Tone af den Natur, at jeg ikke kan sømmeligen indlade mig paa Besvarelse af deres personlige Anfald og Fornærmelser i et Stridsskrivt, men for Retten, undlader jeg videre her at berøre samme, men vil i sin Tid underrette Publicum om Udfaldet, og imidlertid lade det forbemeldte og den følgende Punkt tjene til Oplysning om de vigtigste Poster.

5) At Benævnelsen Kongeligt Landsoplysnings-Selskab og Oplysnings-Stiftelse (eller Vísinda), bemærker eet og det selvsamme([11]), og at Selskabet har troet([12]), efter at have godvillig henlagt sit Trykkerie og Skrivters undværlige Beholdning til en almeennyttig Stiftelse, at kunne uden crimen læsæ paa de følgende Oplage af dets egne Forlagsbøger antegne: "at de vare trykte for denne som Kongelig Stiftelse, hvortil hiint havde forvandlet sig," saasom det selv i Aaret 1800 var allernaadigst forundt Kongelig Prædicat og Tilsagn

om kongelig Beskyttelse. Skulde ellers noget i Formen herom savnes, paatvivles ikke, at en allernaadigst Bekræftelse herpaa vilde let kunne gratis erholdes, uden Dadlerens Minde (13).

M. Stephensen.

Anmærkninger til Ovenstaaende *).

(1) Conf. renser sig her for en Beskyldning, som dengang aldrig, saavidt jeg veed, var gjort ham; dog han maa jo selv bedst vide, hvor forsigtig han har været i sine Udladelser desangaaende. At hans Søn, som jeg troer er 36 Aar gammel, altsaa over Umyndigheds Alderen, ikke skulde vide bedre end at den var Faderens Eiendom, er rigtignok heel besynderligt.

(2) Jeg kan forsikkre Conf., at dersom han havde udstædt Kvitteringerne i sit eget Navn, eller i hvilkensomhelst Andens, der ikke var berettiget til at erholde denne kongelige Skjænk, havde han ikke faaet et eneste Hefte udleveret.

(3) At Conf. har ladet de 8 Tomer nitid og kostbart indbinde paa sin Bekostning, er en Opoffrelse, som jeg sandeligen ikke havde tiltroet ham; men besynderligt er det, at man aldrig før har vidst noget derom, da dog Conf. øvrige store og gode Handlinger ere paa mangfoldige Maader bekjendtgjorte for Publikum, om ikke andetsteds, saa dog i Klosterposten.

---

*) Denne Besvarelse kommer først nu, da jeg ikke vilde give Conf. Anledning til at sige, at jeg havde benyttet hans Fraværelse til at skumle over ham (thi mildere Udtryk kunde jeg vel ikke vente mig).

(⁴) Jeg sværger ved Styx, at jeg ikke tvivler om, at Conf. Forsikkring indeholder Sandhed, ja end ikke efter at jeg havde erfaret, at Conf. lod denne strax belovede Synsforretning afholde først henimod 5 Uger efter sin Hjemkomst.

(⁵) Da L. U. F. er sat paa næsten enhver af de andre Bøger, hvi er det da ikke ogsaa sat paa Flora danica? Kunde Conf. bekoste Bindet for Selskabet, saa kunde han ogsaa sagtens spendere de par Skilling, som Stemplingen kostede.

(⁶) At Conf. nævner sig selv som Bibliothekar, uden at angive de øvrige omspurgte Embedsmænd, antyder temmelig bestemt, at alle Embedsmændene ere forenede i een Person; jeg er ogsaa fristet at hælde til den Side 12 yttrede Formodning, at Selskabet dengang (Mai 1826) bestod blot af Tilsynsmanden og af Bogtrykkeren, der ikke giver sine Drenge Kost.

(⁷) Dersom Conf. nærer om Rotterne de samme Tanker, som Washington Irwing, der i Bracebridge Hall siger, at de ere, som Midder i en Ost, Vidner om et Huses Elde og Velstand, da gad jeg spørge, hvi skulde Conf. ikke søge at vedligeholde Velstand i sit Huus? Det lader ellers næsten, som om Conf. ikke har kjendt det bekjendte Factor-Regnskab, i Folge hvilket de blandt meget andet havde opædt 4 Lpd. Jærn, thi saa vilde han have kunnet godtgjøre, at Vidøes Rotter stode langt tilbage for hine berømte Kjøbstæd-Rotter.

(⁸) Ligemeget! det kommer ikke an paa flere eller færre Bøger, faa eller flere Aar, men blot paa Sum-

men, for hvilken Rotterne have fortæret, og den staaer her for hver Mands Øjne.

(9) Det er ovenfor forudsat, og ikke afbeviist, at Conf. selv er Kasserer o. s. v.; altsaa staaer han ligesaavel til Ansvar for Bogbeholdningen, som andet Selskabet tilhørende, hvorimod hans Substitut vorder at ansee angerløs; Conf. kan altid have sin Ret imod ham forbeholden.

(10) Den tjenstagtige Landsmand har, som mig synes, viist Conf. en meget slet Tjeneste ved at oversætte Extracten, som — mildest sagt — viser under hvor liden Opsigt en offentlig Stiftelse kan være, og i hvilken Connivents man i saa Henseende kan gjøre sig skyldig. At Noterne ere falske, er formodentlig en Trykfeil, thi at en Dr. juris skulde have skrevet det med Forsæt, kan jeg ikke troe. Falsk forudsætter noget forhen existerende, som formedelst en ulovlig Bearbeidelse eller Omformning er afveget fra den oprindelige Form; da det nu ikke vides, at der forhen have været Noter til Regnskabet, følger det af sig selv, at Noter, som ikke existerede, ei kunne forfalskes. Jeg gad nok vide, om Conf. vil paastaae Forfatteren dømt efter 6 — 18. Atter her staaer Conf. om sig med Anonymitet, Skjulthed, personlige Anfald, Fornærmelser o. s. v., men mig synes ikke, at noget af dette tjener i mindste Maade til at forbedre hans Sag.

(11) Det er en positiv, forsætlig Usandhed, naar Conf. paastaaer, at Landoplysnings Selskab og Videnskabers Stiftelse bemærke et og det samme. Jeg siger forsætlig, thi jeg tør dristigen paastaae, at Conf. har skrevet det imod sin bedre Overbeviis-

ning; og ligesaalidet som jeg vil frakjende ham Prædikatet af lærd Mand, som man i vore Tider er saa uundhaandet med, ligesaalidet vil jeg indrømme, at han er uvidende, og dette sidste maatte han i høieste Grad være, naar han ikke vidste, at der var Forskjel paa Landoplysnings Selskab og Videnskabers Stiftelse. Naar Conf. tillader sig at oversætte "Vísinda" ved "Oplysning", da er hans Oversættelse falsk. De forholde sig til hinanden som Aarsag og Virkning, thi Vísindi fremvirke Oplysningen. De mangfoldige vísinda Mænd, som Island har havt og har, have netop befordret den Oplysning, som Conf. savner. (See S. 9).

([12]) Det var at ønske, at Conf. kunde fremføre, ikke Beviis, men blot en Skingrund, som kunde overtyde endog den Enfoldigste, at nogen anden end han selv mentes her ved Benævnelsen Selskab, og var det end Selskabet, saa troer jeg ikke, at det er mere end privat Mand berettiget til at forandre en kongelig autoriseret Benævnelse. Jeg er fristet til at troe, at den Handling ligger nærmere paa Stien til falsk, end Landsmandens Noter. Forandres Navnet, da bliver Selskabet et ganske andet; det første var kongeligt, det andet med det forandrede Navn er privat og bliver privat, indtil det vorder autoriseret.

([13]) At Conf. kan faae en gratis, maaskee endog aldeles gratis Bevilling paa, at Selskabet for Fremtiden, hvis det skulde kunne reise sig af sin Aske, maa bære dette af ham givne Navn, troer jeg gjerne; men derimod troer jeg ikke, at Conf. kan erholde Bevilling

paa at oversætte urigtigt, om han saa vilde betale dobbelt Gebyhr for Bevillingen. Vi vide jo alle, hvorledes det gik Hans M. Kong Sigismundus af Polen; thi Schisma er jo dog blevet et Neutrum i det latinske Sprog, uagtet Hs Ms. extempore Decret, som befalede, at det for Fremtiden skulde være Femininum.

Efter sin Hjemkomst til Island lod Conf. den belovede Synsforretning*) afholde, men besynderlig nok, først omtrent 5 Uger efter sin Hjemkomst; endvidere fik han endeel Mænd, meest af sin egen Familie og Frænder sammensamlet, for at det kongelige islandske Landoplysnings Selskab skulde kunne tælle Medlemmer i Pluralis. Efter hans Anmodning paatoge tvende af disse, Adjunct Egilsen og Landphysicus Thorstensen sig at revidere de sidste 12 Aars Regnskaber ɔ: fra 1813 til 1825, Regnskaber, som han forhen ikke har undseet sig ved at erklære for reviderede af 2 kongelige Embedsmænd (see S. 6). Af disse Revisorer fordrede han og fik Beviis for, at de havde modtaget Regnskaberne til Revision; hvorfor, skal jeg ikke kunne sige. Men denne Revision, der efter Skjønnende er

*) Ved denne Synsforretning vil jeg blot bemærke som Beviis paa dens Tilforladelighed, at eet af Vidnerne har citeret Klosterposten 1819 No. 11, som beviser, at min Paastand S. 20 er aldeles rigtig, og altsaa selv avanceret, at hans eget edelige Udsagn var falsk. Enten maa dette Vidne da ikke kunne læse, eller maa formodentligen mangle i det mindste nogle af sine Sandser.

saa mild mod Conf. som muligt (hvilket letteligen vil sees af den her meddelte Afskrift), fandt, at Selskabet havde betydeligt tilgode hos Conf., uagtet han formente sig at have Fordringer paa det. Da dette sandsynligviis ikke fandt hans Bifald, sammenkaldte han et Decisionsmøde paa sin Øe, og dette bestod af Conf. selv som Præses, hans Søn, hans Svigersøn, hans Broderson, hans Svoger, hans Broders Svigersøn, hans daværende Præst, og hans forhenværende Forvalter. Revisorerne selv vare ikke tilstede*).

Decisionen siges da at være falden saaledes, at da Revisionen var vel skarp mod Conf., og Regnskaberne saa gamle (risum teneatis?), kunde Revisionen ikke falde Conf. til Last, men alt blive in statu quo; dog siges Svogeren, Cancellieraad Scheving og Provsten Thordersen**) at have modsat sig denne Decision. Til Slutning blev Conf. af disse Decisores valgt til Directeur for Selskabet, hvilket er besynderligt nok, da han forhen ønskede sig afløst fra en Function,

*) Et af Medlemmerne fik Kl. 11 F. M. mundtligt Bud, at han, hvis han havde Lyst, kunde møde, men NB. Kl. 10 samme Dags F. M. Det kan man kalde Kald og Varsel; men maaskee var det skjødesløse Bud Skyld deri.

**) Gift med en Broder-Datter af Conf. Denne Broder, Amtmand Stephen Stephensen, en duelig, retsindig Mand, hvis Eftermæle i Island Conf. maatte ønske sig, var en af de flere værdige Mænd, som Conf. nævner som sine Medstiftere (Island S. 160), blandt hvilke ogsaa var Islands hoilærde, evig uforglemmelige Biskop Dr. Theol. Hans Finsen.

han ikke til 26 Sept. 1826 havde beklædet uden som selvgjort (see S. 7.) Han er nu altsaa baade Directeur og Tilsynsmand (eller Kasserer); hvorvidt det er overeensstemmende med Lovene, vil jeg give Selskabets Medlemmer at betænke.

Copie.

IX.

Revision

over det Kongelige Islandske Landoplysnings-Selskabs Regnskaber fra 30 Junii 1813 til 1ste Julii 1825.

Efter Herr Conferentsraad M. Stephensens ofte gjorte og i en Skrivelse af 15de Juli 1826 gjentagne Begjæring have vi Undertegnede gjennemgaaet det kongl. islandske Landoplysnings-Selskabs Regnskaber for Aarene — fra 30te Juni 1813 til 30te Juni 1825 eller for 12 Aar

Med Hensyn til Hoved-Regnskabet fra 30te Juni 1813 til 31 December 1819 bemærke vi:

I. I Begyndelsen af Hoved-Regnskabet not. Litr. A. aflagt af Faktor Schagfjord 31 Decbr. 1819 anføres der pag. I — 3 et Regnskab over Selskabets status bonorum den 30te Juni 1813, hvorom vi Intet kunne sige, da vi ikke have seet de til den Tid aflagte Regnskaber og endnu mindre nogen dertil hørende Decision*).

*) Muligt, at dette paaberaabte Regnskab indtil 1813 ved en anden Leilighed kunde komme for Dagen. Selskabet kan dog vel fordre det, og den nu virkelige Directeur vil vist ikke nægte at fremlægge det

II. Pag. 2. Anføres et nyt opført Bogtrykkerie-Huus paa Beitistade, for hvilket Bygnings Omkostningerne beløb sig til 272 Rbd. 48 ß. S. V. i Følge Bilag No. 18. Ved dette Regnskab af Faktor Schagfjord er der intet andet at anmærke, end at Arbeidsløn, Transportomkostninger og Hesteleje, som i dette Regnskab anføres, burde tjene som Regel eller Maalestok for det Følgende, hvor højere Regninger for Transport og Hesteleje forekomme indtil Aaret 1819, da Coursen i denne Tid snarere steeg end faldt, og Regningerne i det hele taget, med Hensyn til daværende Tidsomstændigheder, ikke synes ubillige.

III. Paa samme S. anføres, at Selskabet skylder Hr. Conferentsraad M. Stephensen 822 Rbd. 31 ß. S. V., hvorover Liqvidations Regnskabet No. 19 følger. Ved Conferentsraadens Fordringer maa bemærkes:

a. At Renterne af 200 Rbd. fra 1ste August 1807 til Mai 1813, som beregnes til 46 Rbd. 44 ß. S. V., ikke ere betalte til samme Tid som Kapitalen 1813, især da man siden kan see af Regnskabet, at Selskabet har havt DC. Sedler pr. Kassa; desuden er det sædvanligt, at betale Renter af Obligationer med det samme Kapitalen udbetales; her behøves derfor Oplysning, om de 200 Rbd. vare udlaante mod Obligation eller ikke? og hvis det var formeligt Laan mod Obligation, hvorfor bleve da ikke Renterne betalte 1813?; men existerede der ingen Obligation, og disse 200 Rbd. vare Forskud i Regnskabet, er det rimeligt, at Renterne ikke vare

blevne fordrede, allermindst 5 Aar efterat Kapitalen var tilbagebetalt. Denne Post fordrer derfor videre Oplysning og Decision.

b. Foering og Græsning for Bogtrykkerens Koe ansiaaes til 40 Rbd. S. V. aarligen; dette er en ny Udgift, der ikke før har hvilet paa Selskabet.

Det bliver her det vigtigste Spørgsmaal dette Regnskab angaaende: "Hvorfor Bogtrykkeriet er forflyttet fra Beitistade til Vidøe i Aaret 1819?" og dog blev et Huus for Bogtrykkeriet opført paa hiint Sted 1814 og 15, men strax efter 4 Aar igjen solgt for 172 Rbd. 48 ß. under den Sum, som det blev bygget for, hvorved der foraarsages aarligen mange nye Udgifter, som f. E. Foering og Græsning for en Koe, der efter Reikevigs højeste opskruede Priser ansiaaes til 40 Rbd. S. V. = 20 Specier aarligen; — Brændsel kostede før efter Schagfjords Regnskab No. 26 (see nedenfor) 16 Rbd. aarligen, men bliver nu sat til 60 Rbd. S. aarligen; — Huusleie paa Vidøe for Bogtrykkeriet 50 Rbd. S. aarligen o. s. v. — Alt dette (16 Rbd. for Brændsel undtagne) ere nye Udgifter, som ikke hvilede paa Bogtrykkeriet, medens det var paa Beitistade; hvorfor forblev da ikke Bogtrykkeriet paa Beitistade*)? Og hvorfor

*) Det synes saameget mere ufordeelagtigt at flytte Bogtrykkeriet og Bogbeholdningen fra Beitestade til Vidoe, som det aldrig har været bort, at Rotterne havde faaet Indpas paa Beitestade; Forflyttelsen til Vidoe synes altsaa at have været

overlodes det ikke til Schagfjord selv, at skaffe sig Foer for sin Koe, og Brændsel som før for 16 Rbd. S. aarlig? (hvilket synes meget billigt), og hvorfor blev ikke Bogtrykkeriet i det Huus, som tilhørte det, og var bygget paa dets Bekostning, saalænge dette kunde bruges? hvis endogsaa Reparation efter flere Aar maatte have været fornøden, havde den dog rimeligviis ikke beløbet sig til 50 Rbd. S. aarligen. Vi vil altsaa lade det uafgjort, om denne Forflyttelse og de deraf flydende Omkostninger ere i det hele til Fordeel for Bogtrykkeriet eller ikke; men under den Forudsætning, at Forflyttelsen af det var bleven antagen, endskjønt man ikke veed noget om, at den er bleven besluttet paa et Møde i Selskabet, hvor dog Sager af Vigtighed, som denne, rimeligviis kun burde afgjøres i Følge kyndige Mænds Dom — ville vi nærmere overveie, hvor billige de Regnskaber, som derhen høre og deraf følge, kunne synes, nl.:

1) Ansee vi 16 Specier = 32 Rbd. S. at være fuld Betaling for en Koes Foering aarlig, saalænge den ikke bliver offentlig liciteret; Selskabet kommer altsaa der tilgode for det sidste Halvaar 1819 4 Rbd. S.
c. 2) Brændsel til Bogtrykkeriet burde i Grunden sættes for samme Priis som Schagfjord før har regnet det, nl. 16 Rbd. S. aarlig, men forudsat, som før, at Bogtrykkeriet i andre Henseender har vundet ved dets Forflyttelse til Vidoe, kunde

meest gavnlig for Rotterne, i det mindste mere til Gavn for dem end for Selskabet.

dog det omtalte Brændsel — da dets Leverance ikke er bleven liciteret — paa ingen Maade sættes høiere end til det Dobbelte af hvad Schagfjord betalte det med paa Beitistade, altsaa 2 × 16 Rbd. S. = 32 Rbd. S.; det anslaaes derfor til 16 Rbd. S. istedet for 30 Rbd. for et ½ Aar, og Selskabet kommer da tilgode hos Conferentsraaden for det halve Aar . . . 14 Rbd. S.

d. Bogtrykkerdrengens Kost og Pleie i 25 Uger regnes à 3 Rbd. S.; denne Betaling er saa ubillig, at det synes hartad utroligt, at Selskabets Tilsynsmand (Tilsjónarmadurinn) har samtykket i den og endnu mere selv fordret den; det bliver aarlig for Kost og Pleie 156 Rbd. S. og mere end 2½ Stipendium (fri Underholdning o. s. v.) ved Latinskolen, dog faaer Drengen endnu desuden, som siden sees af Regnskabet, 20 Rbd. i Løn. Hvorfor giver ikke Schagfjord selv sine Drenge Kost og Pleie som andre Professionister?

Bogtrykkerdrengen faaer nu efter denne Regning aarlig i Alt omtrent 170 Rbd. S.; men det er vist, at man let kunde faae en Svend til at trykke med Schagfjord for 10 Rbd. om Maaneden eller 120 Rbd. N. V. aarlig, og som selv skaffer sig Kost, hvilket siden erfares af en Regning for Are for tre Maaneder (i Regnskabet for Aarene fra 1819 til 1825). Vi ansee det derfor for urimeligt og ubilligt, at Drenge ved Bogtrykkeriet skulde koste Selskabet mere end Svende, og mene derfor at omtrent 100 Rbd. N. V. ere en fuldkommen Betaling for en Dreng aarlig; man kunde i det mind-

ste prøve paa, om der ikke kunde faaes en Dreng for den Betaling eller og om Schagfjord ikke vilde paatage sig selv at skaffe sine Drenge Kost og Pleie for 100 Rbd. N. V. aarlig; og dersom Selskabet til Klædning vil tilstaae 20 Rbd. N. V., blive det de samme Conditioner som en Svend er holdt for, og ville efter al Sandsynlighed ansees fordeelagtige for Drengen og den, som underholder ham. Vi sætte derfor Betalingen for Drengen som det allerhøieste for 25 Uger 50 Rbd. N. V. *), som i dette Halvaar er det samme som Sølvværdie, da Coursen var al pari; Selskabet kommer altsaa tilgode 25 Rbd. S.

e. Bogtrykkeriets Transport fra Beitistade sydpaa til Vidøe beregnes for 150 Rbd. S.; det er omtrent en ligesaa billig Regning som den foregaaende for Drengen! Vi ville lægge Schagfjords Regning No. 18 til Grund. Schagfjord besørger ul. 1815 Tøj paa 20 Heste transporteret fra Indreholm til Beitestade, specificerer Hestelaan, Transportomkostninger, Leie for nødvendige Redskaber dertil &c. &c. og det bliver 9 Rbd. S.; altsaa, antager man at 80 Heste med Karle og nødvendige Redskaber have kostet 36 Rbd. S. V. og for 3 Aattemæringer udgjør for hver 10 Rbd. S., det bliver i alt 66 Rbd. S., som dog kan ansees for godt betalt, fornemmelig da det er paastaaet, men ikke beviist, at 80 Heste

*) En Bogtrykkersvend, som Conf. selv contraherede med under sit sidste Ophold i Kjøbenhavn, vilde han kun tilstaae 50 Rbd. Sedler aarligen, og en Svend er dog nok lidt mere end en Dreng.

behøvedes til Transporten. Selskabet kommer altsaa tilgode hos Herr Conferentsraaden 84 Rbd. S.

f. Huusleie for Bogtrykkeriet paa Vidøe bliver aarlig beregnet Selskabet for 50 Rbd. S.; altsaa udbragtes dets Huus paa Beitistade ikke til mere end $1\frac{1}{2}$ Aars Huusleie paa Vidøe. Huset paa Vidøe maa da rimeligviis have været i nogen Henseende meget bedre end det andet, men saa længe det dog er uafgjort, og Huusleien paa Vidøe ikke vurderet eller bestemt af uvillige og uvedkommende Mænd, ansee vi det tilstrækkeligt at sætte den til 24 Rbd. S. V. aarlig, altsaa kommer Selskabet derved tilgode for det $\frac{1}{2}$ Aar 25 — 12 = . . 13 Rbd. S.

g. I samme Regnskab er under Navn af Indtægt 1333 Bøger Papiir hver sat til 12 ß. S., men herved opstaaer etslags Uovereensstemmelse med andre Regninger over Trykpapiir, saasom Bilagerne 2—3—5—6 og 9, 10 og 13, hvori Stiftamtet og Chirurg Hjaltelin bliver samme beregnet for 24 ß. S. hver Bog, hvilket her i Landet heller ikke ansees for ubilligt, medens Andre paa samme Tid faae den for 16 ß. S. (see Bilag No. 15); naar man nu lægger Mærke til, at noget af Papiret nl. 7 Baller ere indkjøbte netop for 50 Rbd. N. V., der udføres til 25 Rbd. S., hvilket bliver 12 ß. S. pr. Bog foruden Fragt ꝛc.

10 Baller kostede hver 20 Rbd. S.	200 Rbd. S.
Fragt, Emballage ꝛc. for de 17 Baller	175 — —
	375 Rbd. S.

375 Rbd. S.

Fragt fra Kjøbenhavn og Transport til Indreholm*) . . 58 — 58 ß. —

433 Rbd. 58 ß. S.

som divideret med 17 gjør 25 Rbd. 48$\frac{12}{17}$ ß. S. for hver Balle. Desuden Transport paa Papiret fra Indreholm til Beitistade for 12 Baller 2 Rbd. 48 ß. = 20 ß. for hver, Ballen bliver da i det hele à 25 Rbd. 68$\frac{12}{17}$ ß., eller 68$\frac{12}{17}$ ß. mere end Conferentsraaden igjen modtager den for af Selskabet til sine egne Forlags-Bøger. Altsaa taber Selskabet paa det Papir, som Conf. har faaet af det. Men hvoraf kommer det, at Conf. anfører 14 Baller Papir sendte op til Indreholm, og Schagfjord har dog ikke modtaget eller besørget Transport paa mere end 12 Baller (vide No. 26). Hvor ere de 2 Baller blevne af? Herforuden koster Transporten fra Beitistade igjen sydpaa noget, saa at hver Balle af disse 17, som igjen blev bragt til Vidøe, har kostet Selskabet i det ringeste 26 Rbd. S. V.; derfor er det umuligt at nogen Bog Trykpapir, i det hele taget, kan sælges igjen for 12 ß. S. i samme Tid; men vi ville heller ikke rette os efter den høieste Priis, som efter det foregaaende var 24 ß. S. for Bogen, men i Betragtning af Tilsynsmandens Meriter paa den anden Side, foreslaae dette Pa-

*) Fragt har Kongen skjænket Selskabet frit med Postskibet (Rentekammerbrev af 25 Aug. 1795); har Conf. maaskee aldrig afbenyttet denne Tilladelse?

pir à 16 ß. S. pr. Bog, som er en Middelpriis — og som Schagfjord har sat som den laveste for Andre (see Bilag No. 15) — thi den anden Regning kan ikke bestaae og er mathematice umulig; Selskabet kommer altsaa tilgode fra Tilsynsmanden efter denne Udsættelse af 1333 Bøger, 4 ß. S. paa hver, udgjør . . . . . 55 Rbd. 52 ß. S.

h. Ved Fragtregningerne maa bemærkes, at de ikke kunde revideres uden videre Oplysning; thi det meste gaaer under Confer. Firma, saa det er umueligt at see, hvad Selskabet og han eiede hver for sig; han har selv i sine Regninger fradraget hvad der har tilhørt ham, og derefter selv bestemt Fragt for det, især bliver det af Fragtregningen Litr. D. indlysende.

i. Bogtrykkerie Huset paa Beitistade er blevet solgt og anført Selskabet til Indtægt for 100 Rbd. N. V. og disse 100 Rbd. udførte (i Regnskabet) for 76 Rbd. 18 ß. S. Men herved spørges: er Huset blevet solgt ved Auction til Høistbydende? Det burde i det mindste være skeet, og er det blevet solgt efter 1ste Juli 1819, som det synes, da Bogtrykkeriet først i Juli var kommet sydpaa til Vidøe (No. 19), burde 100 Rbd. N. V. udføres i Regnskabet som 100 Rbd. S., thi Coursen var al pari i det sidste Halvaar 1819. Overhoved dersom Huset ikke er bleven auctioneret, kunde det i al Fald, efter al Rimelighed, ikke vurderes ringere end for 100 Rbd. S., eftersom det da var for 4 Aar siden opført og havde kostet 272 Rbd. S. — og hvorfor forblev ikke Bogtrykkeriet der længer

uden videre? Vi ansee derfor at Conferentsraaden bør godtgjøre Selskabet Husets Salg i det ringeste med . . . . 23 Rbd. 78 ß. S.

k. Tilsidst udføres 54 Rbd. 5 ß. Courant i Regnskabet med 54 Rbd. S., men det er ikke rigtigt, thi 54 Rbd. 5 ß. Courant udgjøre efter Pl. af 11te Mai 1819, 86 Rbd. 46¾ ß. N. V. Den herhen hørende Qvittering Litr. K. er dateret 25 Juli 1820, da var Qvartalscoursen her 262½, altsaa er det aabenbart, at disse Penge burde være udførte med 65 Rbd. 85½ ß. S. Selskabet tilkommer derfor fra Herr Conf., og Schagfjord igjen fra Selskabet, for urigtig beregnet Myntsort 11 Rbd. 80½ ß. S.

4) Ved Bjørn Gottskalksøns Contingent 32 Rbd. 56 ß. sporges: hvorfor vare disse Penge ikke blevne betalte før 1814? da Selskabet dengang havde dC. Sedler pr. Cassa, som siden bleve af liden Værdie.

5) Hvad Schagfjords Lønnings Regning angaaer, baade for Trykning af Bøger paa Selskabets Bekostning i alt 163 Rbd. 80 ß. S. i aarlig fast Lønning fra Begyndelsen af Aaret 1819, kunne vi intet, før videre Oplysninger gives, sige om, da vi ikke kjende den med Schagfjord indgaaede Contract, undtagen hvad vi af Regnskaberne kunne slutte os til, nl. at han for 1819 er bleven betalt for det, som blev trykt paa Selskabets Bekostning, i Forhold til Arketal, Form, Typer rc. rc., men først fra 11te Juni 1819 tilstaaet i aarlig Løn 150 Rbd. hvorom vi intet kunde sige; alene kunde man sperge: hvorfor den gamle Contract er bleven

forandret? er det skeet paa et Selskabs Møde efter de fleste Stemmer eller ikke?

6) Schagfjords Regning No. 26 for adskilligt, Bogtrykkeriet tillagt, synes i det hele taget billig.

7) Kost til Bogtrykkerdreng Mathias Sivertsen i 26 Uger fra Aarets Begyndelse til 10 Juli 1819 beregnes til 14 Mk. S. ugentlig; det synes efter daværende høje Priser paa Fødevarer i Kjøbstæderne, nl. 8 Rbd. for en Vætt, ikke at være ubilligt, og svarer til ikke mere end 20 Fiske om Ugen, der burde lægges til Grund som en til alle Tider tilstrækkelig Betaling for en Bogtrykkerdreng. Ved samme Regnings Indtægts Rubrik er forsaavidt intet at bemærke, undtagen det som før er blevet anmærket med Hensyn til Kjøbesummen for Bogtrykkerhuset paa Beitistade, see Litr. K.; men hvad ellers de anførte Beholdninger angaaer, undlade vi her at omtale dem, da de siden ved Specification kunne detailleres.

Conferentsraaden bør i Følge Ovenanførte tilbagebetale paa dette Regnskab 231 Rbd. 18 ß. S.

Ved Regnskabet under Litr. B. nl. Hovedregnskabet fra 1ste Januar 1820 til 30te Juni 1825 maa bemærkes: at Balance-Regningen overhoved stemmer overeens med Beholdningen, anført i Hovedregnskabet Litr. A.

8) Under Udgifts Rubrikken Pag. 3 anføres en Regning for indkjøbte Materialier fra Herr Conferentsraaden, stor 3950 Rbd. 95 ß.

Ved denne Regning maa bemærkes:

α) De i det første Regnskab til Indtægt anførte forslidte Typer regnes nu til Udgift for det Dobbelte i Navneværdie, mod Sølvværdie i det Første; her kunde man spørge, hvorfor de forslidte Typer ikke ere blevne solgte (da de dog kunne afsættes) i det mindste for nogen Betaling? Mon man ikke endnu kunde sælge dem for de 11 Rbd. 24 ß. S., som de i det Første ansloges til (for at forebygge Confusion), herom var det at ønske, at man fik Oplysning i det næste Regnskab, thi vist er det, at de oftbemældte Typer engang maae kunne blive solgte til nogensomhelst Priis, og de anføres derfor indtil videre til Indtægt, for saameget som de i Udgiften beregnes til, med mindre det bliver godtgjort, at de ere bragte til Vidøe, og man forgjæves har søgt at afsætte dem, ellers anføres de til Indtægt for 22 Rbd. 48 ß. N. V., som Conf. staaer til Debet for saa længe . . 22 Rbd. 48 ß. N. V.

β) Ved Fragtregningerne overhoved maa bemærkes, at de ikke kan revideres, fordi fleste authentiske Bilage mangle, da der med dette vidtløftige Regnskab kun følge 4 Bilage; det var udentvivl det rigtigste, at alt hvad der bliver indkjøbt til Bogtrykkeriet, gik under Landoplysnings Selskabets Firma, og ikke blev blandet sammen med andet Fragtgods; thi derved kunde i det mindste gives Anledning til den Mistanke, dersom man havde at gjøre med en Egennyttig, at uvedkommende Gods gik under den samme Regning, fragtfrit, og Bogtrykkeriet altsaa betalte baade for sig og Andre; derfor burde de specielle Fragtregninger fra vedkommende Kjøb-

mænd, Skippere :c. :c., have fulgt med, samt en Specification over hvilke Varer de havde transporteret, for at man kunde see, om det altsammen vare Materialier til Bogtrykkeriet eller ikke, og tillige Regninger for udenlands indkjøbte Materialier; endelig synes Transporten fra Reikevig til Vidøe paa mange Steder i Regnskabet sat for høit, men hvormeget, kan ikke nøie bestemmes, thi dertil er Regningen altfor summarisk; f. Ex. Transport om Bord og fra Bord i Kjøbenhavn og Reikevig anføres under samme No. og ingen videre Specification tilføies; hvorfor vi ogsaa lade det uafgjort, indtil videre Oplysninger gives, men ville blot bemærke det haandgribeligste og mest uforsvarlige i Regningen, som vi tilfulde kunne bedømme og beregne.

γ) Leie for Bogtrykkeriehuset paa Vidøe ansættes til 60 Rbd. N. V. aarlig; dette er uforsvarligt for det Huusrum, hvor Bøgerne bedærves, raadne og opædes af Rotter; i Overeensstemmelse med vore Antegnelser til Hovedregnskabet Litr. A., nedsætte vi med god Samvittighed Huusleien til 30 Rbd. N. V. aarlig, hvorfor altsaa Selskabet kommer tilgode i $5\frac{1}{2}$ Aar . . . . . 165 Rbd. N. V.

δ) Ligesaa ubilligt synes det os, at Brændsel regnes for 75 Rbd. N. V. aarlig; efter den Regning gaaer der altsaa til Bogtrykkeriets Trykkerstue alene 3 à 400 Hæste-Tørv vid. supr. No. 3 c. Det er tilstrækkeligt, at regne Brændsel for 40 Rbd. N. V. aarlig. Selskabet faaer altsaa herfor tilgode hos Herr Conf., i $5\frac{1}{2}$ Aar, 192 Rbd. 48 ß. N. V.

e) Bogtrykkerdrengenes Kost anføres til 3½ Rbd. om Ugen fra 1820; dette er en uhyre Betaling, thi i alle disse Aaringer ere 20 Fiske Fødevare blevne i det højeste betalte med 2 Rbd. N. V., og det endog i Kornvarer, den dyreste Artikel, og vi ville overlade det til kyndige og uvillige Mænds Afgjørelse, om ikke 20 Fiskes Værdie er nok om Ugen for en Bogtrykkerdreng, i det mindste kan man her faae en Student betinget i Kost for den Betaling; altsaa naar de 3 Bogtrykkerdrenge Matthias Sivertsøn, Are Sæmundsson og Helge Helgesøn have været i Kost hos Conferentsraaden i 267 Uger, burde i det højeste Betalingen herfor anslaaes for 534 Rbd. N. V., som dog er vel meget, og endda formeget, eftersom Drengene hver for sig, som siden erfares, faae desuden til Klæder o. s. v. 20 Rbd., en sædvanlig Løn for en dygtig Arbeidskarl; men endskjønt vi nu sætte, at Drengenes Underholdning havde kunnet koste omtrent 2 Rbd. N. V. om Ugen, beløber dog deres Kost og Sengeklæder sig kun til 534 Rbd. N. V., istedet for de anførte 934 Rbd. N. V., altsaa faaer Selskabet der tilgode . . . . 400 Rbd. N. V.

f) De anførte Lys sættes vel højt; thi ligesom Tælle solgtes 1824, 1 Pd. à 20 ß. i Handelen, saa var Prisen den samme 1821, 22 og 23, og man har endog i Kjøbenhavn i al den Tid kunnet kjøbe gode Lys for 20 til 24 ß. N. V. pr. 1 Pd. Vi regne derfor Lysene i Gjennemsnit à 24 ß. Pd., og følgelig 30 Rbd. istedet for 40 Rbd., hvorved Selskabet faaer tilgode . . . 10 Rbd. N. V.

Forresten mangle Schagfjords Qvitteringer for de anførte Lys; cfr. Schagfjords Regning No. 71.

7) Endelig anføres 8 Rbd. for Adskilligt, Bogtrykkeriet tillagt, men ikke specificeret f. Ex. Kalveskind, Sæbe, smaa Reparationer ꝛc., men dog mangle baade Schagfjords Qvitteringer herfor, og tillige ere smaa Reparationer forhen anførte, see No. 36 ved dette Regnskab, f. Ex. Reparation paa en Presseprop à 48 ß.

8) Foer og Græsning for Bogtrykkerens Koe sættes for 50 Rbd. N. V. aarlig, som er for meget, i det mindste naar det bestemmes efter Tilsynsmandens eget Tykke, og han selv er Leverandeur, (see forhen). Vi have i det foregaaende ansat Foer og Græsning for en Koe til 32 Rbd. S., hvorfor Selskabet faaer her tilgode 10 Rbd. N. V. aarlig, altsaa i $5\frac{1}{2}$ Aar . . . . 55 Rbd. N. V.

9) a. Anføres hvorledes denne Regning er bleven Conferentsraaden betalt med Papir og Bøgers Trykning ꝛc., see Bilage No. 2—13, in c., hvoraf erfares, at Conferentsraaden har faaet til sine egne Forlags Skrifter $3039\frac{1}{4}$ Bog Trykpapir, hver Bog regnet til 15 ß. Men hvordan hænger det sammen, at Conf. kan kjøbe Papir til den Priis, imedens Andre endog til offentligt Brug maatte indtil Aaret 1823 betale 24 ß. N. V. for hver Bog af ikke bedre Sort; det er ogsaa umuligt, at Selskabet kan sælge Papiret à 15 ß. N. V. Bogen, da største Delen af Papiret, Fragt iberegnet, koster meget mere, thi efter Regning af 31 Dec. 1819, (see Bilag No. 27) var Beholdningen 480 Bøger,

eller 12000 Ark = $2\frac{2}{5}$ Balle, som havde kostet i Gjennemsnit over 26 Rbd. S. Ballen, see supra No. 3 Litr. g.; siden er Papiret indkjøbt for 30—26—25—24 og kun 7 Baller Ørholms Papir for 20, som naar Fragt, Assurance, Provision, Indpakning og Transport her og i Kjøbenhavn iberegnes, bliver hver Balle, hjembragt til Viborg, mere end 30 Rbd., tilligemed de $2\frac{2}{5}$, som vare i Beholdning 31 Dec. 1819, altsaa faaer Trykkeriet ikke sine Penge igjen for dette Papir, og desuden ingen Godtgjørelse for, at alt dette Papir er blevet forvaret i dets, ellers dyrt nok betalte Lokale, og dog er en stor Deel af det, som her forvares, blevet anvendt til Herr Conferentsraadens egne Forlagsbøger. Efter rigtigen aflagt Regnskab bør Conf. betale Papiret som hver Anden, thi det er ikke som om Conf. havde faaet det sletteste Papir til sine Forlagsbøger, da Klosterposten f. Ex. er trykt paa bedre Papir end Kapitelstaxten, ja vel endog paa bedre end nogle af Selskabets Forlagsbøger, f. Ex. det sidste Oplag af Sturms Hugvekjur (aandelige Betragtninger) og Psalmebogen o. s. v., altsaa til 21 Juli 1824, hver Bog à 24 ß. N. V., ligesom Amtmændene have faaet dem for, og siden Riset à 3 Rbd.; eller om man synes (som dog neppe naaer Middelpriis), at regne alt det Papir i Gjennemsnit à 20 ß. N. V. Bogen, men det bliver 5 ß. N. V. Godtgjørelse paa hver Bog, hvilket for $3039\frac{1}{2}$ Bog udgjør 158 Rbd. $28\frac{1}{4}$ ß. N. V.; altsaa faaer Selskabet tilgode hos Herr Conf. for alt for lavt og ringere regnet Papir end Andre

have faaet i samme Tid 158 Rbd. 28 ß. N. V. Eller om det maatte synes for lav Middelpriis, da betaler han 24 ß. N. V. for hver Bog til 1ste Juli 1824, og siden som Stiftamtmanden og alle de Andre.

b) I Contantek og Handels-Regninger anføres 1785 Rbd. 12 ß. N. V.; men herved maa erindres: at hvad der er betalt i Rd. Cour., scilicet i smaa Courant, (hver Daler regnet til 96 ß.), er aldeles ulovligen udført til ligesaamange Rbd. N. V.; formodentlig har dog Vedkommende kjendt Pl. af 11 Mai 1819 ang. hvorledes smaa Courant bør regnes til Navneværdie, og Schagfjord selv har forandret Bogpriserne fra de gl. Courantpriser til Rbd. N. V. efter Forholdet 5 til 8, og saaledes ført sig dem baade til Indtægt og Udgift; han maa i Følge deraf tabe alt det, som med Hensyn til Courant-Regningen i denne Tid er urigtigen udført. Man maa derfor gjennemgaae alle Qvitteringerne fra No. 39 til 54 incl.; Qvitteringen No. 39, dateret 2 Juli 1820, lydende paa 122 Rd. 48 ß. smaa Cour., og 7 Specier, som først er blevet beregnet til 140 Rbd. S. V., men Sølvværdie siden slettet ud af Qvitteringen; Qvartalscoursen var her da $262\frac{1}{2}$, og altsaa skulde de 122 Rd. 48 ß. Cour., udføres med 196 Rbd. N. V. og 7 Specier à 15 Mk. 12 ß. = 18 Rbd. 36 ß. N. V. Denne Qvittering skal derfor lyde paa 214 Rbd. 36 ß. N. V., istedet for 140 Rbd. N. V., og Conf. bør godtgjøre den med 74 Rbd. 36 ß. N. V. I Qvitteringen No. 40 ere 100 Rd. Cour. i smaa

Mynt blevne urigtig udførte med 100 Rbd. N. V., der bliver paa samme Maade tilgode 60 Rbd. N. V. No. 41 ere ogsaa 100 Rd. Cour. urigtig blevne anførte for 100 Rbd. N. V., altsaa tilgode hos Conf. 60 Rbd. N. V. No. 42 bør der paa samme Maade for urigtig beregnede 35 Rd. Cour. godtgjøres 21 Rbd. N. V., da det skulde være 56 Rbd. N. V. No. 43 staae 20 Rbd. Cour., som skulle regnes for 32 Rbd. N. V., og bør da paa samme Maade godtgjøres 12 Rbd. N. V. Heraf følger, at de 417 Rbd., som ere anførte Conf. til Beholdning, bortfalde aldeles, dog saaledes, at de liquidere en ligestor Summa i det, som Conf. efter disse Anteguelser bør godtgjøre Selskabet. Disse nærmest foranførte 227 Rbd. 36 ß. N. V. tilkomme Schagfjord, da han har ført sig Cour. til Indtægt efter Forholdet 5 til 8 mod N. V., og kan derfor ikke uden Tab udbetale Courantpenge efter andet Forhold.

10) Med Hensyn til Bjørn Gottskalksøns Contingent er intet andet at bemærke, end hvad der er forhen blevet ved det første Regnskab under 4.

11) Til Provst Arne Gislesen anføres det halve af hans Restance til Selskabet eftergiven, dersom han betalte den anden halve Deel; det vare fordelagtige Vilkaar for Provsten; men var det ikke muligt at faae mere betalt af ham. Denne Provst har for Bog-Transport ofte paa gjort Selskabet en Bekostning af 81 Rbd. 81 ß. N. V.; men herved kan vel intet gjøres, da han har faaet Qvittering, og dette er rimeligviis gjort efter Selskabets Tilsynsmands Beslutning.

12) Hvad Bogtrykker-Drengenes Lønning angaaer, da paastaae vi at slige Udgifter bør afgiøres i Følge Stemmefleerhed paa Selskabets Møde, thi det er vel aldrig før blevet gjort. Forresten ansee vi det nok for en Bogtrykker-Dreng, naar han faaer i Alt 100 Rbd. N. V. og intet videre, naar den høieste Lønning for en Svend er 120 Rbd. (see det første Regnskab No. 3 Litr. D.). Bogtrykker-Svendens Lønning 10 Rbd. N. V. maanedlig, og ingen Kost eller noget andet, synes billig, og bør sammenlignes med Conf. Regning for Drengene, og der tjene som Rettesnoer. Ligeledes contrasterer Schagfjords Regning for J. Lynge, for 1 Rbd. ugentlig for Kost og Pleie, alt for meget med Conf. ofte omtalte Regning.

13) 100 Rbd. N. V., som Schagfjord anfører at have laant til Selskabet 1815, staae her ubetalte til 1825, og Renterne deraf i ligesaa lang Tid beregnede til Udgift; men det bør ikke være i saa lang Tid, thi da Regnskabet bliver opgjort, anfører Schagfjord Selskabets Tilgodehavende hos ham 316 Rbd.; altsaa bør det oplyses, naar Selskabet liqviderede med Schagfjord eller kunde have liqvideret hans Tilgodehavende hos det fra 1819? thi Kapital og Renter burde betales saasnart som muligt, og allermindst maae Renter betales for den Tid, da Schagfjord var i Under-Balance, men vi vide ikke, naar det var, og kunde derfor ikke sige, hvormeget af Renterne er betalt efter den Tid det ei burde skee; det bør derfor oplyses.

14) De 54 ℔ forslidte Typer, som før forekom i Conf. Regnskab, blive her anden Gang førte Selskabet til Udgift; dette er rimeligviis Feil i Regnskabet, thi ellers bliver den samme Udgift 2 Gange anført, altsaa falde disse 22 Rbd. 48 ß. bort. Forresten bør Typerne, som forhen anmærket, beregnes Conf., som Selskabets Tilsynsmand, til Indtægt, til de enten blive solgte eller tilbagegivne.

15) For Adskilligt, som er tillagt Bogtrykkeriet efter Schagfjords Regning (Bilag No. 71); herved bemærke vi: at 9 Rbd. 48 ß. blive førte til Udgift for Vindues-Skudder, hvilke Selskabet ikke bør betale, men Huus-Ejeren, da Huset er blevet leiet, og derfor synes billigt, at han (Huus-Ejeren) godtgjør Selskabet disse 9 Rbd. 48 ß. N. V., og selv beholder Vindues-Skudderne, som i al Fald burde følge med Huset; altsaa at Vindues-Skudderne tilfalde Huset, men Selskabet faaer dem godtgjorte med*) . . . . 9 Rbd. 48 ß. N. V.

Sidst i samme Regning anføres 11 Pund Lys tillagte i Vinteren 1803, som sandsynlig skal være 1823, thi ellers burde de ikke anføres her; men er det saa, da er det alene at bemærke, at Conf. (vide hans Regning No. 36) har anført desuden Lys den samme Vinter; vare de da ikke til-

*) Hvis Selskabet igjen skulde flytte Bogtrykkeriet, og bygge sig et nyt Huus, saa har det dog Vindues-Skudder; kun Skade, at Bygmesterne ere saa vanskelige, thi de ville heller lade Skudder indrette efter Vinduerne, end Vinduerne efter Skudder.

skrækkelige? Men hvorledes det end hænger sammen, er det dog vist, at Schagfjord tager mindre for dem nl. 20 ß. pr. ℔, men Hr. Conf. 32 ß. og rinsgest 24 ß.

16) Hvad Schagfjords Lønnings Regning angaaer, er derved det samme at bemærke, som under No. 5; rigtignok var Qvartals-Coursen kun 237½ fra 1ste Januar til 1ste Juli 1825, men den sidste Halvdeel af Aaret 1820: 262½, saa at det dog balancerer med 15 Mk. Cours, efter hvilken Schagfjord altid regner.

17) Endelig hvad Beholdningen angaaer, bestaaende af Papir, Bøger, Restancer ꝛc. ꝛc., derom kunne vi intet sige, da vi ingen Specification derover have seet; det samme gjælder om det, hvor meget der er opædt af Rotterne; men hvoraf kommer det at Bøgerne saa meget fordærves? duer Huset ikke? eller er der ingen Kasser eller Noget, som kunde bruges uden om Papiret; af en Regning No. 36 seer man dog, at noget af det Slags er kommet fra Kjøbenhavn som Emballage til Papirs Baller ꝛc. ꝛc.

18) Efter disse Antegnelser kommer Selskabet altsaa tilgode hos Hr. Tilsynsmanden, ved Samme, i Alt 231 Rbd. 18 ß. Sølv og 1240 Rbd. 16 ß. N. V., hvoraf Schagfjord tilkommer for de urigtig anførte Myntsorter efter det første Regnskab i Sølv 11 Rbd. 80 ß., og efter det sidste i Navne Værdie 227 Rbd. 36 ß. De 417 Rbd. 13 ß. N. V., som Conf. efter Hoved-Regnskabet har regnet som sit Tilgodehavende (see Antegnelse No. 9, b.) liqvideres heri; altsaa tilkommer ham egentl. at

svare til: 231 Rbd. 18 ß. Sølv og 830 Rbd. 94 ß. N. V.

Ligeledes bør Schagfjord rette det, at de forslidte Typer 2 Gange anføres Selskabet til Udgift.

De manglende Oplysninger veed formodentlig Enhver især af Vedkommende at give.

Næs d. 19de August 1826.

S. Egilsen. J. Thorstensen.
(L. S.) (L. S.)

At denne Copie er ligelydende med Originalen, som blev overleveret til Hr. Conf. M. Stephensen, bevidnes herved af

J. Thorstensen.
Næs d. 30 Sept. 1816. (L. S.)

Med denne Revision sluttes de belovede Actstykker; men jeg maa, forinden jeg forlader Hr. Conferentsraaden, tale et Par Ord om mig selv, om Regnskaberne og om ham, som Bogtrykkerie-Bestyrer, Censor og Skribent. Dog det, at jeg begynder med mig selv, vil maaskee synes ham altfor egoistisk, hvorfor jeg vil giemme mig tilsidst. Revisorer ere berettigede, ja fast forpligtede til, at ansee ethvert Regnskab urigtigt, indtil de finde Beviis for det modsatte. Da det er menneskeligt at feile, saa kan — hvilket Erfaringen ogsaa stadfæster — selv den dueligste og meest øvede Regnskabsfører feile, men naar Feilen er viist, da synes det ogsaa at være hans Pligt at rette

den, hvis det er muligt, og ham dertil gives Leilighed.

Efterseer man Landoplysnings Selskabets Regnskaber, saa synes den største Feil ved dem at være den, at saa mange Udgiftsposter ere aldeles udocumenterede, og det vil af Revisionen, som her er aftrykt — Regnskabet selv vilde have ført til altformegen Vidtløftighed — bedst kunne skjønnes, at Revisorerne neppe have fordret Beviis nok for adskillige Udgiftsposter. Dem som ikke strængt ere beviiste, maa Regnskabsføreren tilsvare, indtil han godtgjør Rigtigheden af sit Udsagn, eller documenterer samme ved fuldstændige og tydelige Qvitteringer. Skulde Landoplysnings Selskabets Tilsynsmand tilsvare alle de Summer, der ikke ere tilstrækkeligen beviiste, da er jeg tilbøjelig til at troe, at han kom til Debet for en, i det mindste dobbelt saa stor, Summa som den, Revisorerne have udsat. Forresten kan jeg ikke indsee, at man med Nytte kan revidere et Regnskab, hvor et andet ældre paaberaabt Regnskab ikke er fremlagt. Enhver billigt Tænkende vil ogsaa indrømme mig, at Hr. Conferentsraad Stephensen saameget mindre er berettiget til at troes paa sit Ord i saa Henseende, som han allerede en Gang har paastaaet offentligen "at disse Regnskaber alle tilsammen vare reviderede af to paalidelige kongl. Embedsmænd, undtagen — er han saa beskeden at lægge til — Regnskabet fra 1ste Juli 1825 til 1ste Jan. 1826, der muligt under hans Fraværelse endnu var urevideret" (see foran Side 6). Urigtigheden af denne hans Paastand er tilstrækkelig

beviist ved Overleveringen af Regnskaberne til Revision i Juli Maaned 1826.

At de tvende, for Lærdom og Duelighed bekjendte, Mænd, som have revideret Regnskaberne, have været dette Arbeid voxne, vil vel Ingen nægte, men dog maatte det tillades mig at hidsætte et Par Bemærkninger om denne Revision i det Hele; specialia kan jeg ikke indlade mig paa.

De ældre Regnskaber ere lagte til Basis; Beholdningen regnet som Indtægt, og denne lagt til de øvrige Indkomster, og Udgifterne derfra trukne (beviist eller ubeviist kommer her ikke i Betragtning). Men Conf. anfører i Minnisverd Tidindi 1ste Bind S. 171, at efter det 1ste Aar var Selskabets Medlemmers Antal allerede 1012, opregner endvidere Medlemmer S. 294, 339 og 478, saaledes at man efter det andet Aar med en rund Sum kan anslaae dem til 1100; i Island i det 18de Aarhundrede S. 160 siger han, at Medlemmernes Antal i de første Aar var endog over 1200, da Indskuddene vare saa ringe, de ringeste endog 3 Mk. Sammenholdt hermed læse man Lovenes Cap. 1. §. 4: "ethvert Medlem, som har tegnet sig for 1 Actie, betaler aarligen 10 Rbd. til Selskabet, men Hver som tegner sig for Portioner, betaler for hver af dem 1 Rbd.; det staaer Enhver frit for, at tage saamange Portioner, som han vil; men ingen kan tegne sig for mindre end een Portion, i hvilken han kan (dog kun hemmeligen) lade en anden deeltage," og i næstfølgende §. 5 bestemmes, at Contingentet skal være betalt inden hver St. Hans Dag. Lad nu være, at mange kun betalte portions-

viis, ja endog i 3 Marker, saa vare der dog vistnok flere (hvoriblant sikkerligen Selskabets Tilsynsmand), som betalte actieviis. Derved er vistnok en ikke ubetydelig Capital indkommen hvert Aar; og hvor er da den bleven af? Et Selskab maa altid skaffe sig et Fond, om end lidet, thi ellers staaer det sandeligen paa svage Fødder. En Fortegnelse over Selskabets Medlemmer, der burde følge med hvert Aars Regnskab, savnes ogsaa. Disse tvende Ting synes at burde være Basis for Regnskaberne, saa har man dog altid noget fast at gaae efter. Jeg vil for et Øjeblik antage, at Tilsynsmanden i den senere Tid var ene Medlem; jeg vil endvidere antage, at han blot har skrevet sig for een Actie, som er det mindste, man kan supponere; hans Contingent, blot fra den Tid Selskabets Love bleve trykte, udgjør med en rund Summa 300 Rbd. (jeg regner hverken Rente eller Renters Rente). Har nu Conf. ikke betalt dette Contingent til Dato, saa skal han i det mindste holde inde med sin Pukken paa gratis Bestyrelse (see S. 6).

Endvidere savner jeg ved Revisionen en anden Udsættelse, der synes at være af højeste Vigtighed. Rescr. af 14 Juni 1799 bestemmer neml. "at det Holum Bispestoel tilhørende Bogtrykkerie maa nedlægges, og dets Bygninger med Inventarium og Trykke-Materialier overdrages det i Island oprettede Landoplysnings Selskab, for at forenes med det under Sammes Bestyrelse værende Sønderlandske Bogtrykkerie, samt at den fierde Deel, som maatte udkomme af Fordelen, der ved begge Bogtrykkeriers forenede Drift udbringes, maa

i det hele anvendes til at udbrede sand Oplysning i Holum Stift." (Fogtm. Rescr. VI Deel S. 169, efr. Minnisverd Tidindi 2det Bind S. 133). Men jeg maa formode, at Revisorerne ikke have været vidende om bemeldte Rescr., muligt ligesaalidet som Decisorerne. Hvorledes denne ¼ Part er bleven udbetalt eller til Hvem, derom er aldeles ingen Oplysning tilveiebragt; thi at Selskabet skulde have været et kongl. Rescript i saadan Grad overhørigt, at det endnu skulde have Summen indestaaende, efterat Hs. Majestæt endvidere havde befalet, at denne fjerde Part skulde aarligen anvendes efter Bestemmelsen, kan man ikke vel tænke sig. Saavidt om Revisionen; hvad om den iøvrigt kunde være at mærke, sees bedst af den selv, og jeg haaber Ohrr. Revisorer undskylde, at jeg paa dette Sted har yttret mine Tanker angaaende ovenomtalte formentlige Mangler.

I forrige Tider var der et Bogtrykkerie i Island, hvilket Biskop Gudbrand Thorlaksen egentlig først satte i Gang med megen Iver og Opofrelse, og i hans Tid og under hans Bestyrelse udkom der en talrig Mængde meest Andagts-Bøger. Han bestemte ved sit Testament af 12te Sept. 1611, at dersom hans Søn havde Kraft og Lyst at bruge det, skulde han beholde det, men i modsat Fald skulde det heelt og holdent opbevares ved Bispestolen, ifald Efterkommerne vilde lade noget Nyttigt trykke *). Sønnen

*) Finni Johannæi Hist. eccl. Isl. Tom. III, p. 381.

døde før Faderen; det forblev paa Holum, og der udkom adskillige Bøger derfra under de tvende følgende Biskopper. Det forflyttedes derpaa til Skalholt 1685, og var i fuld Gang under Biskop Th. Thorlacius, indtil hans Død 1697, men blev af Biskop B. Thorlevsøn afkjøbt Arvingerne for 500 Rbd. og kom igjen til Holum 1704, hvor det strax sattes i Gang. Efterat Biskop Steen Johnson havde vindiceret det til Bispestolen, forblev det der, som dens Eiendom, indtil det ved ovenanførte Rescr. af 14 Juni 1799 blev forenet med Landsoplysnings-Selskabets Bogtrykkerie *). Før denne Forening blev Landet forsynet saavel fra Trykkeriet paa Leirárgørdum som fra Holum med Andagtsbøger og Opbyggelses-Skrifter. Disse vare ogsaa de meest søgte, helst ønskede; men hvad er en stor Deel af de siden Foreningen udkomne Bøger? Have de alle været skikkede til at udbrede nogen sand og solid Oplysning? Er Selskabets Loves Cap. I. §. 7 iagttaget, som siger: "især har Selskabet til Hensigt at udgive bekjendte gode gudelige Bøger." Jeg troer neppe! og jeg mener, at just Foreningen har fremavlet mindre Virksomhed og mere Eensidighed i Valget af de udgivne Bøger. Den Magt, som Bestyrelsen udøvede, forhindrede al Concurrence; Arbeider, som indleveredes, og det af lærde Mænd og herlige Digtere, bleve enten aldeles ikke antagne eller omkalfatrede, og hvo vilde vel taalmodigen finde sig deri**)?

*) Sammenlign hermed Henderson.

**) Hvad blev Følgen? Nogle tænkte, Andre kvad: þú skalt ei fleiru frá mér spilla! &c. &c.

Efter Lovens Cap. 3 §. 1. skal Tilsynsmanden modtage de indkomne Bidrag, men ikke aabne den dermed følgende lukte Seddel, med mindre han finder Skriftet godt og hensigtsmæssigt; finder han det modsatte, skal han sende det til Formanden, som strax sender det til 2 lærde Medlemmer, og afgjør siden, hvad derved er at gjøre, efterat han har indhentet disse 2 Mænds Mening. Findes Skriftet godt i flere Henseender, men dog saaledes, at et eller andet deri ønskes forandret, da opfordres Forfatteren offentligen (thi Navne-Seddelen maa ikke brydes), til at omarbeide eller forandre det, hvorhos det tilbydes ham, hvis han heller maatte ønske det, at lade det rette af Selskabet. I §. 2 siges: Originaler, som indsendes til Trykning, maae i ingen Henseende forandres, uden enkelte Talemaader, som ere sprogurigtige; hvis Stilen er daarlig, skal den rettes, uden at forandre Meningen, hvis Forf. ved Indsendelsen giver udtrykkeligen sit Minde dertil; ansees en Original for det meste god, men i nogle Stykker tvivlsom eller urigtig, skal den dog uforandret trykkes; men Selskabet vil i Noter neden under sømmeligen omtale de Stykker, som det maatte ansee mindre rigtige. Hvorledes har Conf. efterlevet disse sine Pligter? Man veed Exempel paa, at en vis Forfatter, rimeligviis af Frygt for at den samme Skjæbne vilde ramme hans Skrifter, som hans andre Landsmænds, aarligen har ladet dem trykke i Kjøbenhavn, hvilken Uleilighed han sandsynligen havde søgt at undgaae, dersom det havde været ham muligt, eller dersom han var den Mand, der ønskede at underkaste

sine theologiske Skrifter en saadan Theologs lærde Censur. Imidlertid er det indlysende, at naar en Forfatter i Island seer sig nødt til at lade sine Skrifter trykke i Kjøbenhavn, da taber Selskabet en Fordeel, som det ved sit Bogtrykkerie ellers vilde have vundet. Jeg haaber ved Leilighed nøiere at kunne underrette Publikum om de Skrifter, som ere udgangne fra dette forenede afmægtige*) Bogtrykkerie, det eneste, som Island for nærværende Tid eier. Det vil da findes, at dette ene Bogtrykkerie i Landet ikke engang har frembragt forholdsmæssigen saameget, som forhen hvert for sig. Her vil maaskee nogen spørge: nytter det at udgive Bøger, naar de ingen Afsætning have? — Nei! men derfor bør Indholdet læmpes efter det Publikums Smag, for hvilket man skriver, og Prisen sættes saa moderat, at Nytte, og ikke ene Fordeel, synes at være Hensigten med Udgivelsen.

Jeg har et par Gange før omtalt Psalmebogen**), og vil ogsaa her tage den til Exempel, da den afsættes saa overmaade hurtigt. Det sidst udsolgte Oplag af denne Bog, omtrent 20 Ark stor, sælges Expl. for 2 Rbd. 12 ß. uindbundet og 2 Rbd. 38 ß. S. V. indbundet. (see Klosterposten No. 11 for 1819). Naar en saa uhyre Priis tages for den Bog, som næ-

*) Saaledes kalder afdøde Biskop Vidalin det. See lærde Efterretninger 1808 No. 49. cfr. Henderson.

**) Rescr. af 22 Juli 1796 giver Landoplysnings-Selskabet Privilegium paa Psalmebogens 2 første Oplag. Er dette Privilegium siden udstrakt til de andre Oplag?

sten enhver Mand vil og skal have, og, som foran bemærket S. 20, har en saa rivende Afsætning, at Vidøes berømte Rotter ikke engang kunne faae Tid til at æde Oplaget, hvad skal man saa sige om de andre? Og hvorledes gik det med Lærebogen? Hvilken uhyre Priis for en saadan liden Bog 4 Mk; dog jeg nægter slet ikke, at Conf. havde et Slags Tilladelse dertil fra Begyndelsen, men burde han saa ikke have nedsat Prisen siden, da Coursen faldt og Materialierne bleve mindre kostbare *). Det Vigtigste, man kan mælde om Conf. som Censor, er, at han har realiseret sin egen Klage over det islandske Literaturselskab (Island i det attende Aarhundrede S. 158), hvor det heder: "Erfarne og gamle Embedsmænd i Island, og overhoved Mænd, som ikke mindre end de unge, havde hæderligen udmærket sig ved Videnskaber og i Almindelighed endnu mere ved praktisk Kundskab, fandt sig ende og stødte over, at deres Arbeider skulle her censureres, omkalfatres og forkastes af deres egne nys bortsendte, unge og endnu umodne Sønner," thi endog i theologiske Materier har han, Jurist og ikke Digter, opkastet sig til Censor; jeg vil blot her antyde hans almeenbekjendte Fremgangs-

*) Enhver Dansk veed, at samme Bog koster her 20 ß. Er det ikke at beklage, at Islands Indbyggere, dette fattige og gudfrygtige Folk, skal nødes til paa en for mangen en saa besværlig Maade, at skaffe deres Børn den første Undervisning i Religionen, medens Moderlandet overalt nyder de forbemeldte Fordele?

maade mod flere agtværdige Geistlige, som indsendte Bidrag til den nye Psalmebog, og hvoraf mange vare bedre Digtere end han nogensinde bliver, f. Ex. Miltons tabte Paradis's Oversætter John Thorlaksen. Hvor haanligt Conf. har paa flere Steder i sine Skrifter omtalt og bedømt endeel af de Andagtsbøger, hvori hans vel mindre verdslig lærde, men nok saa kristeligsindede Landsmænd i mange Aar, ja i Sekler, havde søgt og fundet Opbyggelse og Trøst, er det ikke nødvendigt her at omtale, da det er fuldkommen bekjendt, og enhver overladt at afgjøre, om denne hans Adfærd mere geraader hans Humanitet og Klogskab, eller hans Sandruhed og upartiske Omdømme til Ære; vist er imidlertid det, at hans Dom over det gamle Graduale (Grallara), der i en Tid af over 2 hundrede Aar havde været Isløndernes Yndlings-Psalmebog, og hvori baade de og deres Fædre havde fundet Vehikel for deres religiøse Følelser*) — opvakte billig Fortrydelse, og ikke mindre fortørnedes man over, at finde alle de af det gl. Graduale i den nye Psalmebog optagne Psalmer forandrede og omkalfatrede baade med Hensyn til Indhold og Form, hvilken Forandring paa mange Steder alt for tydeligen røber Redacteu-

*) Jeg vil blot anføre et Exempel, som beviser med hvor megen Agtelse og Humanitet han har omtalt denne Bog. Det er neml. i en af ham for menig Mand udgiven Samling af underholdende — men desværre alt for stiklende — Læsning; han kalder den der: "et maadeligt (misjafnt) og drøvtygget 200 Aar gammelt Sammenskrab. (See Vinagledi 1ste B. S. 300).

rens theologiske Ideer, Mangel paa Digter-Talent samt en uforsvarlig egenraadig Forandrings Syge*). Hvorvidt Religiositæt og Andagt ere blevne fremmede blant Islands Almue ved saadan en vilkaarlig Forandring, overlader jeg til de mange agtværdige Geistlige, der have Erfaringen for sig, at bedømme. Om denne Vælde, han har udøvet, grunder sig paa hans Embede som Tilsynsmand, eller han som selvgjort Directeur har tiltaget sig den, skal jeg lade usagt**).

Dog „jedem Verdienste seine Krone;" havde Conf. stedse i den Henseende handlet som ved 2det Bind af Gaman og Alvöru, da havde han handlet som han burde; thi der har han optaget flere Stykker af forskjellige Forfattere, og man kan ikke andet end rose ham for saadan usædvanlig Liberalitet. At han ogsaa selv har frembragt adskilligt godt og nyttigt, er vel ikke at nægte, endog i det af Hr. Justus betitlede „klassiske Værk" Island i det 18de Aarhundrede findes meget, som han ikke behøver at skamme sig ved at have overgivet Samtid og Fremtid; men hvor fordunkles det ikke af det meget skjæve, urigtige, og uretfærdige, som findes i dette Skrift. For at und-

*) Kunde dette ikke passende kaldes "Theologisk Kvaksalverie?"

**) Paa Titelbladet til Island i det 18de Aarhundrede kalder han sig "Directeur," uagtet Directeuren endda levede; derimod har han kaldet sig "Tilsynsmand" paa den islandske, maaskee for at ikke de, som læste denne sidste, skulde have Anledning til at anvende en af Birgittes Talemaader i Chinafarerne.

gaae Vidtløftighed, vil jeg bevise min Paastand i saa Henseende, blot ved at henvise til Colleg. Tidenden for 1800, hvoraf et Stykke ovenfor (S. 9) er citeret, Island i det 18de Aarhundrede, og Hr. Justi Uddrag af bemeldte Island i Kbh. Skilderie for 1826 No. 38, 39, 40*), og blot lade mig nøje med at aftrykke følgende „Pro Memoria" som findes bag i hans Vinagledi, og som ikke alene sætter Conf. bon ton og Galanterie imod hans Landsmænd i det klareste Lys, men ogsaa viser hans Fremgangsmaade i at udrydde det hos sine Landsmænd, som ikke stemmede overeens med hans Smag:

„Pro Memoria
til alle Mørkets Mænd og Lysets Fiender
paa Island.

At jeg fordrister mig til at forurolige Eders salige Mørkheds Ro ved disse Linier, vældige Lys-Hadere! foraarsages af den Ydmyghed og Agtelse, jeg stedse nærer for Eders vidt udstrakte Vælde paa vor hvidklædte Øe, hvor al Lysets Forøgelse maaskee vilde blive alt forskjærende for vore Øine og forvolde Synets Formindskelse, om ikke fuldkommen Blindhed, med mindre Eders arvelige Fædrenelandskjærlighed udstrakte sit salige Mørke imod dens altfor stærke Skin, og allermindst lod nogen Leilighed uafbenyttet til at gjøre Forsøg paa at udslukke enhver ny Lysstraale, førend

*) Hermed bedes for øvrigt efr. Skilderiets No. 51, hvori Hr. Non injustus besvarede hiint; egentligen dog blot i eet Punkt.

den kunde afstedkomme en endnu større Ulykke ved at gjøre Menneskene i Mørket veiskjælnende ɔ: for saa vidt seende, at de kunne finde Veien. Derfor har jeg nu i foranskrevne Vina-gledi (Venne-Glæde) gjort Mit derved, at jeg har ladet det 3die og 37te Stykke i samme forkynde Eders udødelige Fortjenester, til denne og kommende Olds taknemmeligste Ihukommelse, ligesom jeg her bagi blufærdigen vover i Særdeleshed at tilegne Eders vældige Navn de bemældte Stykker; derhos ydmygst bedende, at det maatte behage Eder rundeligen at belønne denne min Taknemmelighed med den Eder saa egne Velvillie, ved at udbrede Eders salige Mulm over alt Andet i min Bog end det, som ikke er bestemt for Eders høipriselige Mørkhed, men for alle Lysets Venners Nødtørft og Fornøielse, især derved, at dadle og paa den ublueste Maade skænde det useet og ulæst, alle Lysets Elskere til Advarsel; men skulde en ond Fristelse eller menneskelig Skrøbelighed engang lokke Eder til at kige i Bogen paa et andet Sted, da er det mit simple og ydmyge Raad og Ønske, at I alene ville behage at læse enkelte faa Linier hist og her, Intet i Sammenhæng, og allermindst noget fra Begyndelsen (hvilket ofte fortynder det lyksalige Vælmørke); og skulle da noget møde Eder, som Eders værdige Ammer ikke stedse have drøvtygget, og nynnet for Eder i Vuggen, og som ei heller var at finde i de uindstregede Stykker i Pontoppidan, og hvad mere er, ikke engang i de gamle Historier om Trolde, i Bósarimur eller selve Kruksspá, at det da høistnedladende maatte behage Eder at bedømme og fordømme Bogen, som den, der

er fuld af Kjætteri, og dens Forfatter som affindig, eller, hvilket vilde være endnu bedre, som Kjætter, hvorved Lysets Venner uden Tvivl maatte ledes til at ansee Bogen som tjenlig for sig, men ikke for Eder, og ønske af den at erholde end større Lys, Skjønsomhed, Hæder og Tidsfordriv, hvilket er min eneste Hensigt med at udgive samme. Jeg er desto sikkrere paa Eders redebonne Bønhørelse i denne Henseende, som en lignende Tjenstvillighed fra Eders Side (mod nogle før udgivne Bøger er tilfulde bleven prøvet og bekjendt; men jeg skal til Gjengjæld, dersom mig forundes Alder og Evner, vise min Erkjendtlighed paany, ved at kundgjøre Eders velfortjente Berømmelse, ja, gjøre Eders Mørke uforglemmeligt, ved at omtale, hvori Eders Gunst bestaaer, til Opmuntring for Eders værdigste Sønner, og anvende en lige Kraft til Vedligeholdelsen af Mørkhedens Salighed og Lysets Udslukkelse. Jeg har den Ære med tilbørlig Høiagtelse at forblive

Eders Mørkheds-Væ{ldes
skyldigste Beundrer *)
Filodemus."

---

*) At oversætte godt fra et Sprog i et andet er meget vanskeligt; naar nu dertil kommer, at Originalen er knudret og uforstaaelig, da er det vistnok endnu vanskeligere at levere en Oversættelse, som er forstaaelig, og dog tillige giver Meningen. Dette være min Undskyldning for ovenstaaende knudrede og tvære Oversættelse, som — jeg føler det grant — ikke har meget forud for Originalen.

Conf. er overhoved meget for at staae om sig med Avindsyge, Kabale, lave Sjele o. s. v. (see f. Ex. Island S. 163 og fl.), saa at man fast skulde troe, at han var e n e den Mand, der udmærkede sig hæderligen fremfor sine Landsmænd, som hans Advocat i Skilderiet, Hr. Justus, behagede at sige, og vist nok er Conf. udmærket blandt sine Landsmænd, det tilstaaer jeg; men Hr. Justus og jeg ere muligen ikke saa ganske enige om h v o r l e d e s. Videre her at dokumentere min Paastand, at Conf. har ved flere Leiligheder gjort sine Landsmænd Uret, og bibragt Andre ganske falske Forestillinger om dem, er hverken dette Skrifts Hensigt, og heller ikke er dets Omfang egnet dertil, men til Sammenligning med hans Skrifter og Udsagn vil jeg lade en upartisk Rejsende, Dr. Henderson, tale, en Mand, som synes at have øst af meget authentiske Kilder ɔ: af saare vel underrettede, og selv med granskende Aand og upartisk Øie taget Vare paa alt omkring sig, og da det Meste af det, som hertil er nødvendigt, findes oversat af Prof. J. Møller i theol. Bibl. 16 Bind, vil jeg tage mig den Frihed at betjene mig deraf, haabende at Professoren med sædvanlig Liberalitet vil tilgive mig denne selvtagne Frihed. Citaterne anføres altsaa af theolog. Biblioth., og Udg. Navn er mig fuldkommen Borgen for, ikke at beskyldes for Mangel af Nøiagtighed, fordi jeg ikke citerer Originalen tillige. Prof. siger i Indledningen: "Han (Dr. Henderson) har med Sagkundskab og Sandhedskjærlighed gjort opmærksom paa Misbrug ved Islands Forvaltning, hvilke vanskeligen kunne undgaaes ved en saadan Af-

stand fra Regjeringens Sæde, men hvilke ogsaa kun behøve at skildres af en saa retsindig og upartisk Reisende, for at afhjælpes ved given Leilighed. Forfatteren, som ved sit mangeaarige Ophold i Kjøbenhavn har lært at kjende og høiagte Danmarks milde og kjærlige Regjering, lader denne stedse vederfares Ret, og søger Kilden til de begangne Fellgreb der, hvor den findes, i indfødte Islænderes plausible, men kortsynede eller egennyttige Forslag."

S. 148. De tre sidste Aarhundreder have frembragt mange lærde Mænd; og, den Dag i Dag er, kan Island rose sig af Sønner, som have naaet en høj Rang i Literaturens forskjellige Fag. De, som studere ved Kjøbenhavns Universitet, udmærke sig i Almindelighed ved deres hurtige Fatteevne, deres utrættelige Flid og umættelige Tørst efter Kundskab.

Ved at undersøge den aandelige Culturs Tilstand paa Island, er det ikke saa meget nogle faa udvalgte Individers lærde Berømmelse, der tildrager sig vor Opmærksomhed, som den almindelige Udbredelse af almeennyttige Kundskaber iblant dets Indbyggere. Skjønt der kun er en eneste Skole paa Landet, og denne udelukkende er bestemt til at opdrage Saadanne, som siden skulle beklæde Embeder i Kirken eller Staten, saa er det dog overordentlig sjældent, at støde paa en Dreng eller Pige, som har naaet en Alder af 9 til 10 Aar, der ikke kan lære og skrive med Færdighed *).

*) Herved maa bemærkes, at der endnu ikke findes en eneste Almueskole paa hele Landet.

Den huslige Opdragelse vaages der strængt over; og det er ikke usædvanligt at høre Ynglinge, som blot have været nogle faa Mile borte fra deres Fødestavn, opregne Steder af græske og latinske Forfattere. Og-saa kan jeg neppe erindre at være kommen ind i en Hytte, hvor jeg ikke fandt En eller Anden, som var i Stand til at samtale med mig om Gjenstande, som i andre Evropas Lande ville ansees for at overgaae saadanne Folks Forstand. Ja! ved mange Leiligheder røbe menige Islændere et Bekjendtskab med Historien og andre Folks Literatur, som er ganske overraskende.

S. 154. Islænderne ere, at dømme efter deres almindelige Vedtægter og Tilbøieligheder, et meget sædeligt og gudfrygtigt Folk. De blive tidligen underviste i Christendommens Grundlærdomme, og bivaane regelmæssigen de offentlige og private Andagtsøvelser.

S. 155. Det kan synes underligt, at en saadan Grad af religiøs Kundskab findes i et Land, hvor i de sidste Aar kun faa have havt umiddelbar Adgang til den hellige Skrift; men det forklares af den Omstændighed, at næsten enhver Familie er i Besiddelse af en Samling fortræffelige Prædikener, skrevne af Biskop Vidalin paa Skalholt ved Begyndelsen af forrige Aarhundrede*).

*) Denne af Menigmand i Island saa særdeles yndede Andagts Bog er forhen i et Tidsrum af 80 Aar 10 gange bleven oplagt; men, da det nu er henimod 30 Aar siden den sidste Gang udkom, er det ikke at undres over, at mange have klaget over dens

S. 176. Da Fork. besøgte Holum Domkirke, bad han sin Ledsager at vise sig, hvor Bogtrykkeriet stod, i hvilket Gudbrand trykte den første Udgave af den islandske Bibel. Foldende sine Hænder sammen, og hentydende paa Skolens og Bispesædets Forlægelse, sagde Ledsageren: "Ak! vi ere da berøvede vor Presse, og Trykkeriet er forvandlet til en Stald." Vi beklagede begge at fromme Mænds Testamente skulde lide under vanhellige*) Hænder, og deres Eiendom anvendes paa en Maade, forskjællig fra den, de utvetydigen have angivet med deres døende Aande.

Savn og tiltagende Kostbarhed i de senere Aar. En Forening af hæderlige og fædrenelandskſindede Islændere her i Kjøbenhavn vilde derfor søge at afhjælpe denne Trang, og indbød i den Anledning til Subskription paa bemeldte Bog, som efter Forlydende skal have havt en særdeles ønskelig Fremgang. Hvilke Hindringer Conf. har søgt at lægge i Vejen for dette høist priselige Foretagende, vil jeg ikke engang relevere; nok er det, at disse Mænd vovede at lade den 1ste Deel af denne Bog trykke her i Vinter uden at raadføre sig med Literaturens og Trykkeriets Enevælde i Island; og de fortjente Udgivere høste imidlertid rigelig Velsignelse for dette deres ligesaa prisværdige som uegennyttige Foretagende, ved at redde denne Nationalskat fra Undergang, og derved opbevare den for de kommende Slægter!

*) Forfatteren bruger et endnu stærkere Ord: sacrilegious. Jeg har formildet det med Hensyn til visse, maaskee endnu levende Personer.
J. M.

Til Sammenligning med dette og følgende om Biskop Gudbrand og Trykkeriet, bedes efterseet S. 64 og 65.

Gudbrand oprettede Bogtrykkeriet med megen Bekostning, og sparede ingen Møie, for at gjøre det fuldstændigt, ja mange af Redskaberne vare endog af hans egen Opfindelse og eget Arbeid; og i sin sidste Villie testamenterede han det til Bispedømmet, som en varig Eiendom, i den Hensigt, derved at betrygge et stadigt Forraad af nye Udgaver af Bibelen og andre nyttige Bøger. Det blev alligevel forflyttet til Skalholt i A. 1685, men bragt tilbage til Holum i A. 1704, hvor det forblev til 1799, da det blev flyttet til Leirárgørdum, og sat under det islandske Landsoplysnings-Selskabs Bestyrelse.

S. 177. Forf. beklager den ene Skoles Nedlæggelse, og tilføier desangaaende. Til Retfærdiggjørelse for den danske Regjering være det sagt, at disse Forandringer ikke udspringe fra nogen vilkaarlig Forholdsregel fra dens Side, men fra Planer og Forestillinger fra visse indfødte Islændere, som bestræbte sig for at gjøre det indlysende, hvorlunde Forandringen vilde vorde ledsaget af de meest velgjørende Virkninger for Øen.

S. 190. I Odde fandt Forf. Provsten Hr. Steingrim Johnsen. Han fandt sine Forventninger om denne Mand, vakte ved Mackenzie's Reise, ei alene opfyldte, men overtrufne. Med udstrakte Kundskaber i den klassiske Literatur forener han stor Urbanitet i Sæder, og er efter Fortjeneste høitagtet af sine Landsmænd *).

*) Regjeringen har ogsaa paaskjønnet denne værdige Mands Fortjenester, thi han blev efter Biskop Vi-

S. 194. Da der hverken ere Sogneskoler eller private Anstalter til Ungdommens Undervisning paa Island, saa beroer deres Aandsdannelse ganske paa Forældrenes Lyst og Evner. Dog i Almindelighed savnes ingen af disse Dele, thi Indbyggerne ere begavede med en ypperlig naturlig Forstand, og deres Følelse for National-Ære, avlet af deres fortrolige Bekjendtskab med Forfædrenes Karakteer og Bedrifter, ansporer dem til Efterstræbelse, uafhængig af den religiøse Kundskabs Nødvendighed og Vigtighed.

Den hele Undervisning, som den store Hob af den islandske Ungdom faaer, er privat; ikke desto mindre bevæges mange af Kjærlighed til Kundskab, opflammede ved de Ældres og mere Dannedes Exempel, til selv at bygge videre paa den Grundvold, som saaledes er bleven lagt; og jeg har ofte været forundret over den Fortrolighed, hvormed mange af disse selvoplærte Bønder have talet om Gjenstande, som man i andre Lande kun vilde vente forhandlede af dem, der beklæde et Katheder, eller paa anden Maa-

---

dalins Død udnævnt til Biskop over Island. Conf. vil maaskee indvende, at denne Mand var dannet ved Kjøbenhavns Høiskole, og bragte derfra stor Berømmelse tilbage. Men vi ville henvise Læserne til hvad Forf. siger om Miltons tabte Paradis's Oversætter, Digteren John Thorlaksen, om Provst Thorvald Bodvarsen, og Præsten John Johnsen paa Mødrufelle, (for blot at nævne disse 3 af Mange), og disse 3 Mænd ere blot dannede i Island, uden nogensinde at have været uden for Landet.

de have offret deres Liv til Videnskabernes Studium*).

S. 204. Her beskrives de Hr. Justitiarius Stephensen tilhørende Ejendomme Innraholm og Leiraagarde. Paa første Sted fandtes et udvalgt Bibliothek, paa det sidste findes nu Islands eneste Bogtrykkerie, hvilket for nærværende Tid er uden Arbeid, især formedelst de Fordomme, som Islænderne have fattet imod de Produkter, der udgik fra det for nogle Aar siden. Ei heller vare disse Fordomme ganske uden Grund; thi mange af disse Skrifter havde øjensynlig Tendents at indføre den tydske Skoles Oplysning; og de Anfald, som gjordes paa visse Classer af Indbyggerne, vare altfor bittre og hæftige til, ikke at opvække Fortørnelse.

Ang. Althingets Afskaffelse siger Forf. S. 216. "Deres Sorg herover kan kun lignes med deres Fortrydelse, som fremkaldes ved den Tanke, at Foranbringen tilvejebragtes ved en af deres egne Landsmænd."

S. 220. Da vi — saaledes slutter Reisen — satte ud fra Reykevig, og Landet paa begge Sider af Faxefjorden begyndte at unddrage sig mit Blik, for-

*) Et af de mange Exempler, som Forf. anfører paa Oplysning hos menig Mand, er det, hvor han talte med en Bonde om et Brev fra 1229 fra en Konge i Persien, og da Bondens Søn, som fulgte med, anmærkede, at det var da et meget gammelt Brev, svarede Bonden, at han maatte betænke, at det var dateret overeensstemmende med Hegira.

nam jeg synderlige Længselsfølelser, hvilke ikke engang kunne ganske undertrykkes ved den Glæde, som jeg forud nød ved Tanken om min Tilbagekomst til Europas Fastland. Jeg forlod en Øe, udmærket fra enhver Plet paa Jordkloden ved sine Naturmærkværdigheder, hvor jeg havde havt idelig Leilighed til at beundre Guds Viisdom og Almagt i Naturens Værker. Men hvad især bandt mig til Island, var Forestillingen om dets moralske Værd, og de stærke Træk af overlægen aandig Dygtighed, som saa ofte havde tildraget sig min Opmærksomhed, under min Omgang med dets Indbyggere."

Dette være nok for at vise, hvorvidt Conf. Domme over hans Landsmænd ere grundede, eller overeensstemmende med Andres Anskuelser.

Til Slutning være det mig tilladt, endnu at yttre et Par Bemærkninger med Hensyn til Landoplysnings Selskabet og dets Bestyrelse. Det er unægteligt, at Selskabets Bogtrykkerie og Eiendele, siden de flyttedes til Vidoe, ere i flere Henseender paa det allerubeleiligste Sted. En Øe, aldeles afsondret fra det faste Land, med hvilket Communicationen om Vinteren tit og ofte for temmelig lang Tid er afbrudt, er visinok mindst bekvem at henfætte et Selskabs Eiendele, hvis Frugter skulle tilflyde hele Landet. Det er den besynderligste og urimeligste Foranstaltning, man kan tænke sig! Hvorfor forblev Selskabet ikke paa Leirárgørdum? eller dets Bogtrykkeri paa Beitistødum? hvor det selv eiede et nyligen opført Huus, istedetfor at Huset blev solgt for Spotpriis, og en Huusleilighed atter blev leiet i dyre Domme paa bemeldte Øe, en

Hunsleilighed, der er saa lidet skikket til at conservere Selskabets Bøger og Trykkematerialier, at det hvert Aar, efter Hr. Lejerens egen Angivelse, lider betydeligt Tab. Naar det var absolut nødvendigt at flytte fra Leirárgørdum, og siden fra Beitistødum, hvi flyttedes der da ikke til Reikevig? som unægteligen var og er af alle Steder paa Island det bekvemmeste og meest hensigtsmæssige, deels fordi det er Landets Hovedstad, og Samfærselen altsaa er hyppigst imellem samme og Landets forskjellige Egne, deels fordi der og i Nærheden opholde sig de fleste Videnskabsmænd, der i flere Henseender kunne gavne Selskabet. Desuden synes den Formodning ikke ugrundet, at Selskabet for sit Trykkeri kunde i Reikevig erholde en Huus-Leilighed for en ligesaa billig, om ikke billigere, Leie end den, det maa give for et saare usikkert Huusrum paa Vidøe. Ligeledes kunde ved Trykkeriets Forflyttelse til Reikevig de Omkostninger spares, der medgaae til Bøgers og Materiallers saa saare kostbare Transport fra og til Øen. Paa Vidøe er Alt, Selskabet vedkommende, nedgravet; dets Bogsamling henligger der; ingen har, saa at sige, Leilighed til at læse og benytte deri værende adskillige gode Bøger tværtimod de ædle Giveres Hensigt, og med eet Ord: Selskabets oprindelige Hensigt opnaaes der ingenlunde. Var det ikke hensigtsmæssigere, naar Flere deltoge i Bestyrelsen? Der ere i og i Nærheden af Reikevig saamange værdige og duelige Mænd, som vist med Fornøielse ville opoffre en Deel af deres Tid, for at bestyre en saadan Indretning og derved fremme

Landets Bedste. Til Ex. vil jeg her nævne Stiftamtmanden, Biskoppen, Landsoverrettens Assessorer, Stiftsprovsten, Domkirkepræsten, Landphysicus, Lærerne ved den lærde Skole, og fl. Overhoved forekommer det mig, at Stiftsøvrigheden burde have Overopsynet over en saadan almeennyttig og kongelig Stiftelse, og dens Bestyrelse; — og Censuren? burde den paa et saadant Sted være een Mand overdragen? og indskrænket efter hans vilkaarlige Tykke? Een Mand, siger jeg, der næppe har saa fleersidig literair Dannelse, at han med lige Competence kunde bedømme, rette og forandre ethvert Skrift, der maatte ønskes trykt paa Selskabets Forlag. Men havde f. Ex. en Committé af Selskabets Medlemmer, der vare almindelig ansete som liberale og indsigtsrige Mænd, dette Hverv, da var enhver fuldkommen betrygget. Det vil forresten af Selskabets Protokoller formodentligen være at see, hvorvidt Censuren er een Mand overdragen, om for stedse, eller paa hvor lang Tid; thi det kan næppe være at formode, at noget, der er af saa stor Vigtighed, ikke skulde være tilført Protocollerne. Imidlertid er det afgjort, at naar man skjønsomt fordelte de til et saadant Selskabs Bestyrelse henhørende Forretninger paa flere af de dertil skikkede og villige Medlemmer, da vilde Byrden blive lettere for hver især, sikkrere Control kunde holdes, og en Enkelt ikke behøve at sukke under en saadan ubarmende og utaknemmelig Function.

Tel est un grand heros, qvi gagne des batailles,
Qui poursuit l'ennemi & force les murailles;
Tel est plus grand encore & plus digne d'honneur,
Qvi de ses passions sçait être le vainqueur *).

Som sandselige Væsener beherskes Menneskene af Lidenskaber, maaskee alle ligemeget, men de yttre sig hos de forskjellige Individer paa forskjellige Maader og i forskjellige Grader, eftersom den ene bedre kan herske over dem end den anden. Saaledes kunne de fleste menneskelige Dyder udarte til Feil, om ikke til Laster. Hvo kan saaledes nægte, at Ærekjerhed, Selvfølelse og klog Sparsomhed kunne udarte til Ærgjerrighed, Egoisme og Gjerrighed**).

Dette er kun et Exempel, men det vil kunne godtgjøres saavel a priori, som a posteriori, at det gjelder ikke mindre om andre menneskelige Egenskaber; og alle have vi hver sin Kjæphest, paa hvilken vi ride, og som vi nødigen ville lade andre styre. Havde Conf. Stephensen ikke saa lidenskabeligen besvaret

*) Oversættelsen kan læses i Salomons Ordsprog, 16, 32.

**) Saaledes fortælles om en karrig Egoist, der ønskede sig malet, at han, da han ved en vis Leilighed haabede at faae en Orden; accorderede desangaaende med en Maler, at han skulde indrette Maleriet saaledes, at en Orden kunde uden Skade for samme anbringes paa behørigt Sted, og betingede sig derhos af ham, at han i forusdent Fald for samme Betaling skulde paamale et Ridderkors. Det synes næsten uvist, om det var mere Gjerrigheden end Forfængeligheden, eller begge tillige, som havde Deel i Mandens Forlangende.

de første til ham fremsatte Spørgsmaal, havde han ikke fremtraadt med sin sædvanlige Fornemhed, og slaaet om sig med sine sædvanlige Vaaben, Misundelse, Avind, Had, Nid, Skumlerie o. s. v., for derved aldeles at slaae sine Modstandere af Marken, saa formoder jeg, han selv nu vil indsee, at han havde handlet forsigtigere. Han maatte dog vel begribe, at man ikke frygtede hans Person eller Navn saameget, at man upaatalt vilde lade sig sige det, som indeholdtes i hans Svar (see S. 4. seqv.), og det saameget mindre, som han iførte sig en fremmed Kjortel. Jeg vil nok troe, at Vanen at blive lydet paa mindste Vink har havt størst Deel deri; men hvad mig angaaer, er jeg ikke vant til at adlyde vilkaarlige Bud, naar mig ikke gives tilstrækkelige Grunde, hvorfor jeg bør lyde. Min Overherre og enhver, imod hvem jeg har Pligter, adlyder jeg gjerne uden Indvending; men jeg veed ikke, at jeg staaer i noget saadant Forhold til Conf. Stephensen, jeg haaber heller ikke, at det nogensinde skulde vorde min Lod, og vistnok vilde det være hvad jeg af alt mindst ønskede. Conf. har altsaa i denne Henseende taget ganske feil af mig, og han tager fremdeles feil, hvis han skulde troe, at jeg lader mig ved nogenslags Trudsel — paa hvilken Maade den end blev mig tilkjendegivet — skræmme fra at fremføre, hvad jeg efter min subjective Overbeviisning anseer for at være ret og sandt. At blive vred eller forundres over, at Conf. benævner mig med de Titler, som han sædvanligen bruger mod dem, han beærer med Navn af "sine Fjender," det kunde aldrig falde mig ind. I Anledning af Dom-

me, som kunne fældes med Hensyn til mit Forhold til Conf., maa jeg herved erklære, at jeg aldrig nogensinde med ham haver havt at skaffe, at jeg aldrig har talt et eneste Ord med ham, blot har seet ham nogle Gange, været engang i Stue med ham ved et Møde i det nordiske Oldskrift-Selskab, og ved en Affkedshøitidelighed for Etatsraad Thorlacius tilfældigviis er kommen til at sidde ligeoverfor ham ved Bordet. Det er al den Nærmelse, jeg veed der har fundet Sted imellem os to; endvidere: jeg kjender og agter flere af hans talrige Familie, f. Ex. hans altfor tidlig bortdøde Broders, Amtmand Stephen Stephensens, Sønner og Svigersønner; hvad skulde det da være, som skulde indgive mig Had mod Conf.? Og hvad skulde jeg misunde ham? Hans Embede eller Rang? Om han end gav Slip paa dem, kunde jeg jo dog ikke erholde dem. Hans mange Penge? Dem gad jeg ikke have, om jeg end kunde faae dem; gid hans Arvinger nyde dem i Fred efter hans Hedenfart. Nei! jeg nærer ganske andre Følelser for Conf. end Had og Misundelse, og Følelser ere, som Tanker, toldfrie, dem han altsaa faaer lade mig beholde. At jeg skulde have skumlet over eller bagvasket Conf., troer jeg neppe nogen vil indrømme ham; jeg formoder, at saavel hans Venner som Ikke-Venner (thi han har vel nogle af begge) kunne bevidne, at jeg stedse har yttret den samme Mening om ham for begge Parter. Jeg er mig selv bevidst, at intet nædelt Motiv bragte mig til at søge Oplysning om Selskabet (hvilke Motiver Conf. behager at tillægge mig, er mig aldeles ligegyldigt). Ja! jeg kan endvidere forsikkre ham og

Publikum, at dersom han *sømmeligen* og overeensstemmende med Sandhed havde besvaret de første til ham rettede Spørgsmaal om Selskabet og dets Forfatning, og lovet at ændre hvad der var urigtigt, hvilket i Grunden ikke var mere end hans Pligt og Skyldighed, da skulde han fra min Side være aldeles ankefri; men han vilde det anderledes, og saa faaer han ogsaa at tage hvad derpaa følger; thi jeg formoder, at han maa kunne indsee, at ligesom han bruger de Vaaben, han har, saaledes bruger jeg dem, jeg har og kan faae. Det Forhold, som for Fremtiden vil finde Sted mellem os, kan vel altsaa ikke være tvivlsomt; hvorvidt det siden skal kunne forandres, vil Tiden lære. Herved giver jeg ham forresten fuldkommen Frihed til at anvende paa mig og bruge mod mig alle de Udtryk, som maatte synes ham meest passende, og det kan jeg desto snarere tillade, som det ikke er min egen Sag, jeg forfægter, og jeg skal saavidt det staaer til mig — mere kan jeg ikke love, thi ultra posse nemo obligatur — søge at fjerne alt personligt fra vort Forhold, for om muligt derved at overbevise Publikum om, at ikke personlige, formeentlige eller virkelige, Fornærmelser have havt nogen Deel i min Fremgangsmaade. Dog — jeg glemmer en Fordring, jeg har til Conf.: jeg frabeder mig al Indlemmelse i de Complotter, han, som alle mistænkelige Væsener, troer stiftede og nærede imod sig; jeg frabeder mig enhver privat Denunciation, enten den fremkommer som i et privat Brev, eller i noget, man for Curiositets Skyld kunde kalde *Manuskript for*

Vedkommende; hvad han gjør og siger, gjøre og sige han aabenbart! handler han anderledes mod mig, da skal han see, at jeg skal efter Evne værge mig, saa længe Gud giver mig Liv og Kræfter.

At han forudsatte, at jeg behøvede fremmed Hjelp, beviser blot, han formodede, at jeg ikke kunde læse og skrive; men det kan jeg da til Nød, og det vare ogsaa de eneste Rekvisiter, som behøvedes, for at see Conf. lidt efter; thi han har selv — Tak skee hans Selvtillid — fourneret saa rigeligen med Materialier imod sig, at han fast intet har ladet tilovers at ønske. Jeg veed Conf. har foragtet de, mod ham fremførte, Anker meest, fordi han troede, at de vare fremførte eller foranledigede af unge Mennesker, hvis Stemme ingen Vægt kunde have. Men hvilken Alder er der foreskreven i Conf. Reglement for at kunne læse og skrive, og have Tilladelse til med anstændig Frimodighed at yttre sine Tanker ved forefaldende Leilighed? Jeg er rigtignok endeel yngre end Conf., men dog har jeg sandeligen traadt mine Børnesko, ja er ligesaa gammel som Conf. var, da han begyndte at gjøre Forslag angaaende Forandring i Islands ældgamle Indretninger. Og kunde han i saa ung Alder være competent til at afgive sin Stemme om et heelt Land og dets Forfatning, saa kunde jeg vel være competent til at afgive min Stemme om ham, som Individuum. Det er ellers besynderligt nok, at naar man i en yngre Alder skriver noget, især naar det angaaer en ældre Mand, da ansees det i Almindelighed som crimen læsæ ætatis, men hvoraf

kommer det? Har man i den yngre Alder aldeles ikke Tilladelse til at vide noget*)?

En Indvending hører jeg gjøres mig, neml. den, hvorfor just jeg begyndte at røre op i denne Sag, jeg, som ikke var Medlem af bemeldte Selskab, og altsaa ikke derved kunde have saamegen Interesse som et saadant. Hertil har jeg det at svare, at jeg allerede i mange Aar har forundret mig over den Ligegyldighed, hvormed mine Landsmænd have seet en saa god Stiftelse i en total Dvale, har Aar for Aar ventet, at en eller anden skulde anke derover, men da dette Haab glippede, fandt jeg mig forpligtet til at paatale mit Fødelands Ret, for at det skulde kunne nyde godt af en til dets Nytte oprettet Stiftelse, hvortil det havde saameget mere Beføielse, som det ved Bidrag til den havde aarsaget baade dens Opkomst og Fremvæxt. At vente til et Medlem af Selskabet opponerede vilde have varet noget længe, eftersom der formodentl. i flere Aar intet Selskabs Møde er holdet, og man i den senere Tid ikke har havt Vished om, at der existerede noget Medlem i Selskabet uden Conf. Stephensen alene. Ellers var Interessen for mig den samme; Sagen gjaldt mit Fødeland og dets Vel, og det var mig nok. Skulde

*) Jeg formoder, det ikke vil misbilliges, naar jeg i saa Henseende henviser til Skriften, som forbyder at sætte sit Lys under en Skjeppe. At selv Hedningerne have tænkt det samme, beviser jeg med ham, som sagde: scire tuum nihil est, nisi, qvod tu scis, sciat alter.

det findes, at noget Lidenskabeligt har blandet sig i min Fremstilling, da er det ganske imod min Villie, saameget mere, som saadant altid mere skader end gavner den gode Sag.

Jeg tager altsaa herved for anden Gang Afskeed med Conf.; hvorvidt det bliver den sidste, vil meest beroe paa ham selv og hans fremtidige Forhold. At jeg har udarbeidet det Meste af det, der er mit eget, (for Ex. alt saadant fra S. 60), paa et ikke ganske smertefrit Sygeleie, vil maaskee i nogle Henseender være mig en Undskyldning hos et overbærende Publikum; men uagtet det Logiske i Fremstillingen og Correctuⁿren derved have lidt, haaber jeg dog at have udtrykt mig saaledes, at jeg ikke misforstaaes. Dog — levius fit patientia qvicqvid corrigere est nefas, og skulde endog det allerværste hændes, da trøster jeg mig ved dette, Conf. formodentligen velbekjendte, Vers:

hoppad gét ég í himininn
haltr á øðrum fæti.

